

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

Факультет романо-германської філології

Кафедра французької мови

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Лексико-семантична характеристика футбольної термінології в сучасних французькій, українській та англійській мовах»

« Lexical-semantic characteristics of football terminology in modern French, Ukrainian and English languages»

Виконала: здобувачка денної форми навчання спеціальності 035 Філологія 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька

Освітня програма «Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька»

ШАЛАШЕНКО Анастасія Дмитрівна

Керівник: к. філол. н., доцент Телецька Т.В. _____

Рецензент: к. філол. н., доцент Гринько Л.В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
французької філології
№ ___ від ___.11.2024 р.

Захищено на засіданні ЕК № _____
протокол № _____ від 10.12.2024 р.

Оцінка _____/_____/_____
(за 4-х бальною шкалою, за шкалою ECTS, бал)

Завідувач кафедри

_____ Мальвіна МАРІНАШВІЛІ   Голова ЕК _____ Мальвіна МАРІНАШВІЛІ

Одеса 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ I. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНОСИСТЕМИ.....	6
1.1. Поняття «термінологія».....	6
1.2. Особливості та вимоги до терміну.....	9
РОЗДІЛ II СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	13
2.1. Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної французької мови.....	13
2.2. Класифікація футбольної терміносистеми.....	17
2.2.1. Морфологічна класифікація.....	19
2.2.2. Тематична класифікація.....	19
РОЗДІЛ III СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	21
3.1 Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної української мови.....	24
3.2 Класифікація футбольної терміносистеми.....	25
3.2.1 Морфологічна класифікація.....	25
3.2.2 Тематична класифікація.....	26
РОЗДІЛ IV СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	28
4.1 Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної англійської мови.....	28
4.2 Класифікація футбольної терміносистеми англійської мови.....	34
4.2.1 Морфологічна класифікація	36
4.2.2 Тематична класифікація.....	42
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51
ДОДАТКИ	57
Додаток 1	57

Додаток 2	63
Додаток 3	68
Додаток 4	69

ВСТУП

У наші часи існує досить багато цікавих різноманітних сфер, число яких поступово зростає. Ці сфери являються частиною не лише культурного, але й економічного та політичного життя певної країни. З кожним роком цікавість до них зростає. Найчисленнішим та найпопулярнішим серед усіх є спорт. Власне феномен спорту знаходиться в центрі уваги багатьох науковців. Також ця сфера є досить цікавою і для лінгвістів, для яких особливу цінність представляє мова спорту, особливо його термінологія.

Кожен вид спорту має свою терміносистему. В 90-ті роки ХХ ст. почали з'являтися саме такі лінгвістичні описи конкретних спортивних терміносистем. Найбільш численною серед них є термінологія футболу. Багатоаспектним дослідженням футбольної терміносистеми займалися С.С.Богуславський, К.Л.Вихров, І.Махал та інші. Також шляхи розвитку та способи створення термінів були досліджені таким мовознавцем, як Є.А.Яковлева. Крім того, визначення терміну та семантики представлені в різних словниках (наприклад, у «Літературознавчому словнику»).

Однак, на жаль, існує дуже мало термінологічних спортивних словників. Як відомо, вони відіграють значну роль в житті людей, дозволяючи їм вільно спілкуватися одне з одним і допомагаючи розширити лексичний запас.

Мета дослідження – встановити склад лексичних одиниць футбольної термінології та дослідити специфіку їх семантики у французькій, українській і англійській термінологічних системах.

Дана мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. описати структуру термінології футболу у французькій, українській та англійській мовах;
2. визначити етимологію лексичних одиниць футбольної термінології французької, української та англійської мов;
3. виокремити синонімічні одиниці в складі футбольної термінології різних мов;
4. визначити фразеологізми, які містять футбольні терміни;

5. класифікувати футбольну лексику.
6. встановити запозичені слова в складі футбольної термінології французької, української та англійської мов.

Об'єктом нашого дослідження є терміносистема як лексична підсистема французької, української та англійської мов.

Предметом дослідження стали лексико-семантичні особливості футбольної термінології у сучасній французькій, українській та англійській мовах.

Методи дослідження включають: компонентний аналіз; описовий метод; структурний аналіз; метод суцільної вибірки та кількісний аналіз.

Матеріалом дослідження слугували лексикографічні джерела (Grand Robert, Dictionnaire Visuel thématique), французькі газетні тексти (Direct Marseille, Direct Soir, 20 minutes), українська газета (Олімпійська арена), а також англійські словники-довідники (Футбольний словник англійською мовою, Спортивні терміни на п'яти мовах за ред. Ю.І.Жукова, Словник загальної англійської мови).

Структура роботи. У вступі обґрунтовано вибір теми, сформульовано мету та завдання роботи, подано характеристику матеріалу та методів дослідження.

У **першому розділі** представлена теоретична основа роботи, сформульовані питання щодо терміну та терміносистеми.

У **другому та третьому розділах** охарактеризована специфіка футбольної терміносистеми сучасної французької та української мов, надана лексико-семантична характеристика та описана морфологічна та тематична класифікації.

У **четвертому розділі** розглянута специфіка футбольної термінології сучасної англійської мови, а саме: її лексико-семантична характеристика, а також морфологічна і тематична класифікації футбольної терміносистеми англійської мови.

Висновки представлені у вигляді характеристики футбольної термінології сучасної французької, української та англійської мов.

РОЗДІЛ I. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНОСИСТЕМИ

1.1. Поняття «термінологія»

Наука про терміни – термінологія є досить молодою наукою. Проте на даному етапі вона може запропонувати сучасному досліднику свої відкриття та досягнення. Велика кількість мовознавців присвятили їй своє життя. Сьогодні важко визначити, яка саме кількість наукових робіт існує за цією тематикою. Тому досить часто термінологія представляється значно дослідженою науковою галуззю. Вона виникла на межі цілої низки наукових дисциплін, основними з яких є лінгвістика, логіка, семіотика та загальна теорія систем.

Поняття «термінологія» було запропоноване В.П.Путешковим у 1967 р. на Другому термінологічному з'їзді. Пізніше цей термін підтримали Б.Н.Головін та П.Н.Денисов. Нині «термінологія» є узаконеним найменуванням цієї міждисциплінарної науки.

У Термінологічній енциклопедії термінологія має таке значення: «Термінологія – (лат. terminus: кордон, межа і грец. logos: слово, вчення) – сукупність термінів з певної галузі знання...Термінологія є також розділом лексикології, що займається загальнотеоретичними проблемами номенклатури і термінології.» [26, с. 567].

У Словнику загальної англійської мови подається наступне тлумачення: «Термінологія – сукупність термінів, які вживають у будь-якій області науки, техніки, мистецтва і т.д.» [35].

Під термінологією В.М.Лейчика ми розуміємо «стихійно складену сукупність термінів» [18, с. 107]. Наукові основи термінології будь-якої сфери знань і будь-якої одиниці мови ґрунтуються на триєдності класифікацій понять відповідної сфери, на визначенні цих понять та їх термінуванні.

Термінологічна робота проводиться у створенні на основі розробленої класифікації терміносистеми, в якій кожен рекомендований термін повинен бути наділений коротким, але чітким визначенням та ілюстрований термінологічними еквівалентами на кількох іноземних мовах [18, с. 4-5].

Як відомо, термін – це основна складова термінологічної науки. Для того, щоб слово стало терміном, воно повинно мати визначення в спеціальній літературі. Таке визначення ще прийнято називати дефініцією. Проте, це не означає, що кожен термін має свою дефініцію. Різні автори, користуючись одним і тим же терміном, диференціюють його декілька разів. «Термін – *lat. terminus* – кордон, межа, кінець – слово чи словосполучення, яке точно позначає спеціальне поняття і його співвідношення з іншими поняттями певної галузі (наприклад, у літературному творі – метафора, метонімія, троп; інверсія, анафора, фігура)» [21, с. 129].

За словами Кучеренко Г. І. : «Терміном прийнято називати слово або словосполучення, яке служить для чіткого вираження понять, специфічного для будь-якої сфери знань, виробництва або культури, яке обслуговує комунікативні потреби в цій сфері людської діяльності. Сукупність термінів тієї чи іншої сфери утворює її термінологічну систему [3, с. 85].

Існують також наступні визначення поняття «термін»: «Термін – це повне або скорочене слово, апредикативне словосполучення, основною функцією якого є пояснення професійних понять у відповідній галузі знань. Подібну функцію у певних умовах може виконувати не лише спеціальне , але й загальноживане слово. Звідси випливає можливість функціонального підходу до відмінності терміна та нетерміна. Власне у співвіднесеності терміна з професійним, а нетерміна з побутовим поняттям полягає головна відмінність терміна та нетерміна» [4, с. 31]. Необхідно звернути особливу увагу на те, що більшість науковців вважають терміном мовний знак, основна функція якого полягає у відтворенні та в розумінні людиною можливо повнішого уявлення про об'єкт (поняття) спеціальної галузі знань зі всіма його специфічними рисами.

Терміни існують у мові не ізольовано одне від іншого, а в складі різних скупчень (терміносистем, термінологій, термінологічних рядів). Інакше кажучи, терміносистему можна розглядати як складне ціле, що включає в себе означення тих наукових і професіональних понять однієї галузі знань, які пов'язані у співвідношенні одне з одним різними способами. Як і будь-яка інша система,

термінолосистема має ознаки цілісності: «цілісність як властивість терміносистеми не є сумою ознак її складових елементів, значення та функції яких визначаються як місцем, так і оточенням в терміносистемі» [18, с. 46], структурності (зв'язки між елементами), ієрархічності (зв'язок будь-якого елемента з вище та нижчерозташованим у системі), залежності терміносистеми від об'єктів матеріального світу.

Термін є членом певної термінологічної системи, який відноситься до тієї чи іншої області науки, техніки, і його концептуальний зміст визначається його місцем у цій системі. Терміни протиставляються загальній лексиці також у тому відношенні, у якому вони пов'язані з певною науковою концепцією. Адже в терміні відображаються результати наукових досліджень і їх теоретичне осмислення. Серед термінів існують всі типи слів – прості, складні та їх похідні, мотивовані та немотивовані, однозначні та багатозначні. До того ж, спостерігаються всі типи лексичних значень – прямі, спеціалізовані та переносні, основні та похідні [16, с. 67]. Термінологічна система, яка поєднує терміни певної науки, є місцем загального словарного складу мови і знаходиться у відносинах з ним як частини до цілого.

Сучасна термінологія спорту стала бурхливо розвиватися у період активного формування його як соціального явища, тобто з кінця XIX ст. Саме тоді в Європі відбулося організаційне оформлення окремих видів спорту: засновувалися спортивні федерації, формувалися єдині правила змагань, зароджувалася теорія спортивного тренування як наука [14, с. 83]. Водночас із поширенням спорту з країн Західної Європи в Україну прийшла переважна більшість тоді вживаних спортивних термінів (*волейбол, пінг-понг, баскетбол, старт, голкіпер*).

Терміносистема футболу також займає чільне місце в термінології спорту. «Футбольний термін витлумачують як лексичну одиницю підсистеми мови, призначену для обслуговування сфери футболу, що позначає конкретне або абстрактне поняття, має дефініцію і є результатом когніції фахівців, категоризації і концептуалізації футбольної сфери» [8, с. 6]. Вищесказане

дозволяє зробити висновок, що термін – це функціональна одиниця, а не структурна. Термін – це слово, яке визначає поняття, специфічне для будь-якої сфери знань. Саме ця функція і виявляє ряд особливостей терміну, таких, як вузька сфера вживання, гранична співвідносність з іншими словами. Як лексична одиниця термін входить у лексично-семантичну систему мови, де займає певне місце серед інших одиниць цього рівня на основі своїх мовних характеристик.

1.2. Особливості та вимоги до терміну

При створенні лінгвістичних термінів використовують ті ж самі способи, що і при створенні інших термінів та взагалі нових слів. Сюди належать різні типи афіксальних утворень, складених та скорочених слів, словосполучень та акронімів; змінення значення вже існуючих термінів; запозичення термінів з іншої мови. Дослідження таких семантичних явищ у термінології як полісемія, синонімія, фразеологія потребує одночасного вивчення терміну в лінгвістичному аспекті.

Одним із прикладів виявлення зв'язку спеціальної термінології із загальною лексико-семантичною системою мови являється створення нових термінів, адже для того, щоб правильно побудувати термін, потрібно визначити його значення. Для цього дослідник повинен чітко уявляти собі зміст самого поняття, наукову ідею, для якої воно необхідне, його місце серед інших у класифікованій схемі. Це дуже важливо, адже класифікована схема дозволяє відрізнити необхідні та суттєві ознаки від випадкових, тобто встановити загальні ознаки, пов'язуючи це поняття з іншими поняттями подібного класу, та ознаки, які його відрізняють.

Велике значення при цьому має мотивованість терміну, тісно пов'язана з його системністю. Під мотивацією розуміється співвідношеність терміна з іншими термінами тієї ж системи чи із словами загальної мови. Ця внутрішня форма терміну визначається також у зіставленні його з поширеними в даній терміносистемі морфемами та лексикою мови в цілому. Потребу мотивації терміну краще всього репрезентують термінологічні сполучення, але вони

суперечать вимогам стислості. Питання про полісемію термінів – одне з принципових питань термінознавства. Воно вирішувалося термінологами неоднозначно.

Відповідно, В.П.Даниленко виправдовує полісемію в термінології (вона проявляється як категоріальна багатозначність на основі метонімічного переносу значення) [11, с. 205]. Проблема полісемії в термінології представляє особливий інтерес як в парадигматичному, так і в синтагматичному плані «наблюдения показывают, что в терминологии есть все виды многозначности, т.е. абсолютные термины, не имеющие других значений, кроме терминологических, многозначные термины в пределах одной специальности, особый вид полисемии, когда в значении термина сочетаются разные категории: pressure – действие и величина, inductance – свойство и действие» [12, с. 28]. Всі види полісемії, які є характерними також для неспеціальної лексики, знаходять своє рішення в синтагматичному плані.

Схожі контекстуальні умови, притаманні термінологічному варіанту, знімають багатозначність, забезпечують однозначне розуміння висловлення. У співвідношенні значення слова й контексту виявляється тісний зв'язок синтагматики та парадигматики.

Характерною особливістю терміна як слова у функції назви спеціального поняття являється його відношення до двох систем. Відтак, термін – член окремої термінологічної системи, яка віддзеркалює систему понять даної науки. В області науки кожне поняття має своє логічно визначене місце, яке відображується в його класифікаційних зв'язках.

Систематизація понять виражається у виділенні категорій понять, предметів, процесів, величин та їх взаємозв'язку. Логічна структура термінологічної системи, яка відображає відношення між поняттями, співвідноситься з системою позначення даних понять, тобто термінами.

Багатозначність великої кількості термінів, їх залежність від контексту зумовлена екстралінгвістичністю термінів, їх зв'язком з теорією, науковими напрямками, школами. Зв'язок термінів з наукою, згідно з думкою

В.П.Даниленко, «виявляється у рухливості змісту поняття, або є наслідком розвитку поняття, чи результатом різної інтерпретації сутності об'єкта, що вивчається (наприклад, історія розвитку поняття, іменованого терміном «синтагма»)» [12, с. 125].

Питання про запозичення термінів є завжди актуальним у практиці термінологічної роботи. Стихійні запозичення можуть навіть бути небезпечними. При запозиченні іншомовного терміну Пасічник С. О. радить звертати увагу на те:

а) наскільки його морфологічна структура гармонізує зі строем приймаючої мови;

б) як взаємодіє запозичене слово зі всією системою приймаючої мови, тобто чи має воно синоніми, антоніми, слова того самого кореня [20].

Характерно, що термін має бути стилістично нейтральним, однозначним (наприклад, тема, ямб, рима). Однак, трапляється, що терміни мають різне значення. Так, текстом називають, по-перше, письмово оформлене зв'язне висловлювання (художній твір), по-друге, будь-який, в т.ч. й усний, продукт мовленнєвої діяльності, по-третє, добірку підпорядкованого навчальним цілям мовного матеріалу, по-четверте, вербальні коментарі до малюнку, креслень, фотографій. Як бачимо, така неоднозначність терміну затрудняє процес комунікації. Тоді як однозначному сприйманню позначених терміном понять може перешкоджати наявність у них синонімів (наприклад, *епіграф* – *мotto*), варіантів (*перифраз* – *перифраза*), омонімів серед не термінологічних слів або серед термінів різних галузей знання. При цьому, значення терміну у процесі його функціонування може змінюватися. [31, с. 59].

Є.Ф.Скороходько у своєму науковому доробку «Досвід побудови лексики інформаційної мови на основі ступінчастого кодування значень термінів» [28, с. 189] висунув наступні вимоги до термінів інформаційної мови:

1. Термін повинен бути абсолютно однозначним (в будь-якому контексті він має виражати лише одне поняття).

2. Формувальна структура термінів повинна виражати зв'язки між поняттями. Це допоможе у ряді випадків знаходити в текстах інформацію про ті класи предметів, які прямо ніде не вказані.

3. Повинна бути передбачена також можливість формальних перетворень термінів з метою отримання нових термінів для позначення новоутворених понять.

4. Має бути передбачена можливість автоматичного перекладу термінів з природних мов на інформаційну мову і навпаки.

5. Термін повинен бути коротким.

Засадничу різницю між терміном та «звичайним» словом Є.Ф.Скороходько вбачає не в тому, що терміну притаманні певні риси, відсутні у загальноживаного слова, або що термін позбавлений рис, притаманних «звичайному» слову, а в сукупній характеристиці, тобто кількісному співвідношенні ступеня виявленості кожної з цих рис. Теоретично кожне слово може бути терміном, але воно стає ним тільки за умови актуалізації або виведенні його з лексико-семантичної системи загальнолітературної мови і включенні в систему термінів.

РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

2.1. Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної французької мови

I. Дослідження французької термінології відбувалося в два етапи.

1) на першому етапі, опираючись на матеріали, представлені у книзі «Eurofoot 92-93», ознайомившись з матеріалами спортивних рубрик журналів «Direct Marseille», «Direct Soir», «20 minutes», ми склали термінологічний інвентар футбольного термінополя, який налічує 122 одиниці.

2) на другому етапі ми проаналізували футбольну термінологію, представлену у «Lexique du football» у кількості 201 одиниці.

Різниця у кількісному складі пояснюється тим, що у словнику «Lexique du football» фігурують:

по-перше, назви специфічних ударів, які були створені шляхом конверсії за ім'ям «автора» цього удару (*Arconada, Bakayokade, Madjer, Panenka, Papinade*);

по-друге, назви дружніх ігор між окремими командами (*Clasico, Classico Vovo, Derby, Fla-Flu, Klassieker, Old Firm*);

по-третє, різні тактики (*Action, Aile de pigeon, Amorti, Anti-jeu, Appel de balle, Appels croises, Ascenseur, Bouffer la feuille, Catenaccio, Charge, Combinaison, Contre, Contre-appel, Coup-du-chapeau, Crochet, Déchirer, Double contact, Espaldinha, Flip flap, Foauinha, Frappe enveloppée, Frappe du coup de pied, Grand pont, Marquage, Passe décisive, Pichenette, Simulation, Soutien, Tacle, Une-deux, Vaselina, Verrou, Virgule*);

по-четверте, види ударів (*Bicyclette, Boulet de canon, But casquette, Ciseau, Coup du scorpion, Coup franc, Coup du sombrero, Demi-volée, Passe décisive,*

Passement de jambe, Penalty, Piquette, Pressing, Relance, Rétro, Talonnade, Tête, Tirs au but, Trivella);

по-п'яте, вирази, які характеризують футбольну гру (*Hors-jeu, Main du Dieu, Si c'est dedans, c'est pareil*);

по-шосте, дії воротаря (*Baraka, Bourde, Capter, Crucifier, Scorpion, Sortie kamikaze, Toile*);

по-сьоме, арготичні слова (*Ballon de plomb, Biscotte, Café crème, Calcio, Hocus Pocus*) (48).

II. Парадигматичним параметром терміносистеми слугує синонімія та варіантність термінів, не дивлячись на те, що їх відсутність являється однією із вимог створення терміносистеми. Заборона на наявність варіантів термінів розповсюджувалася і на семантичні варіанти (синоніми) в процесі упорядкованості та стандартизації термінів. Косович О. Є. кваліфікує варіантність та синонімію як одну із основних причин «неточності системи», як явищ, яких необхідно позбуватися по мірі інвентаризації термінів [16].

Однак спостереження над сучасним станом терміносистеми дозволяє зробити висновок про те, що варіантність та синонімія, хоч і не бажані в сфері термінології, все таки мають місце на всіх етапах становлення терміносистеми.

Виділяється два типи варіантності термінів, а саме «парадигматичної варіантності та синтагматичного варіювання термінології» [1, с. 38]. Але, не зважаючи на введення цих двох типів розмежувальних понять, не завжди подібні явища достатно чітко розділяються з точки зору причин і їх форми реалізації. Проблемою стає відсутність чіткого розмежування понять варіантності та синонімії, які ототожнюються та розглядаються в різних площинах, наприклад, синонімію розглядають як прояв варіантності. Своєю чергою, варіантність, як і синонімія, є об'єктивно існуючою властивістю мови. В певній лексичній системі варіантність та синонімія створюють на синхронному зрізі мови певне суперництво.

На відміну від синонімії, сфокусованої в області лексикології і лінгвістичної семантики, явище варіативності, як правило, відносять до

компетенції історії мови, чи до соціолінгвістики, виходячи з соціальної диференціації мови, яка допускає існування варіантів.

Мовленнєва синонімія також розглядається неоднозначно при одному підході, на перший план висувається тотожність або схожість значень, коли синоніми визначають як слова та вирази, які мають однакове значення в певних контекстах. Даної точки зору притримується Шмельов В. І. [2].

Абсолютна синонімія є результатом термінологізації неологізмів до вже існуючого термінолементу і пояснюється потребою ЗМІ використовувати дублікати в статтях для уникнення тавтології. Адже окреме вживання як вже існуючого, так і новоствореного терміну є практично рівносильним. Це свідчить про те, що синоніми співіснують один з одним в терміносистемі і не виявляється тенденція вживати частіше один із варіантів синонімічної пари термінів.

Функціями синонімів футбольної терміносистеми є заміщення, уточнення і підкреслення. Вони мають певну схожість. Можна виділити у футбольній терміносистемі наступні групи синонімів:

Ailier – Ailier défensif – Ailier éloigné – Extérieur – Second extérieur,

Balle – Ballon,

Coup de pied de réparation – Penalty,

Changement – Echange de joueurs,

Juge – Arbitre – Arbitre en chef – Juge de champ arrière – Premier juge de ligne – Second juge de ligne,

Arrière – Défenseur,

Demi – Meneur – Demi de coin,

Avant – Inter (49).

III. У ході дослідження етимології базових термінів, ми дійшли висновку, що велика кількість слів має латинське походження (*Angle n. t. – 1170; du lat. Angulus.*

Cage n. f. – 1160; du lat Cavea.

Défense n. f., bas lat. Defensa, p.p. substantivé au fém. de defendre – défendre.

Ficelle n. f. – 1564; *fincelle*, 1350; du lat. pop. *funicella*, lat. class. *funicula*, de *funis* «corde», avec infl. de *fil.* – Funiculaire.

Mûre n. f. – 1240; *meure*, v. 1167; lat. *mora*, pl. Neutre pris pour un fém., de *morum.*)

Також є деякі приклади термінів італійського походження – *Balle n. f.* 1534; ital. *Balla*.

Ballon n. m. – 1557; «bombe pour feu d'artifice», 1549; ital. *Ballone*, forme dial. de *pallone*, de *palla* «balle», et – one, suff. Augmentatif (48).

У сучасній французькій мові є футбольні терміни, запозичені з англійської мови. Наприклад, *goal* – mot anglais, «but», d'org. incert., signifiant d'abord «limite».

Football – dans un récit de voyage en Angleterre; mot angl. «balle (ball) au pied (foot)»

Lock-out mot angl. (1854); duv. *Toloc-kout* «mettre à la porte».

Penalty – mot angl. (1512) (49).

IV. Існують і фразеологічні звороти, які містять у собі футбольні терміни. Візьмемо для прикладу наступні опорні слова:

Balle:

Placer la balle – закинути м'яч.

Prendre la balle entre bond et volée – скористатися випадком.

Quand la balle te viendra – при першому зручному випадку.

La balle au joueur – на мисливця й звір біжить.

Prendre la balle au bond – підхопити м'яч на льоту.

Garder les balles – караулити м'ячі, дивитися як інші грають.

Empaumer la balle – схватитися за зручний випадок.

Avoir la balle belle – отримати хороший м'яч (48).

Arbitre:

Arbitre du sort – вершитель долі.

Arbitre des élégances – законодавець мод.

But:

But à but – бути на рівних умовах.

Défense:

Forcer qn en ses dernières défenses – загнати в кут, прижати до стінки (48).

V. Під час дослідження була виокремлена також невелика кількість арготизмів:

Café crème, Crucifier, Hourra football, Main Dieu, Toile, Vaseline (48).

VI. Також було виділено деякі цікаві вирази футбольної лексики:

Si c'est dedans, c'est pareil – Expression assez contradictoire signifiant que si une frappe avait été cadre, elle aurait fait mouche. Cela dit, le resultat n'est pas le meme du tout car dans ce cas, il y a but.

Frappe du cou de pied – Frapper le ballon avec le dessus du pied, ce qui donne une frappe seche, sans effet: le ballon ne tourne quasiment pas pendant sa trajectoire.

Hors-jeu – Un joueur est dit hors-jeu lorsque, au depart du ballon, il se trouve plus pres de la ligne de but adverse qu'a la fois le ballon et l'avant-dernier defenseur (48).

Таким чином, лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної французької мови відрізняється значною кількістю синонімів, фразеологічних зворотів, арготизмів, запозичень з латини та англійської мови, а також слів італійського походження.

2.2. Класифікація футбольної терміносистеми

Футбольна терміносистема є багатогранним явищем, яке охоплює сукупність спеціалізованих лексичних одиниць, що використовуються для опису гри, її елементів, правил, інвентарю та дій учасників. У контексті порівняльного аналізу французької, української та англійської мов класифікація футбольної термінології дозволяє виокремити основні групи термінів, зважаючи на їхні семантичні, структурні та функціональні особливості.

Основні групи термінів:

1. Терміни, пов'язані з ігровими елементами:

- **Ігрові позиції:** назви гравців відповідно до їхньої ролі (англ. *goalkeeper*, укр. *воротар*, фр. *gardien de but*).
- **Терени гри:** позначення частин футбольного поля (англ. *penalty area*, укр. *штрафний майданчик*, фр. *surface de réparation*).
- **Типи ігрових дій:** дриблінг (англ. *dribbling*, укр. *дриблінг*, фр. *dribble*), паси (*pass, pas, passe*).

2. Терміни, що описують правила гри:

- Офсайд (англ. *offside*, укр. *поза грою*, фр. *hors-jeu*).
- Санкції: жовта та червона картки (англ. *yellow card, red card*, укр. *жовта картка, червона картка*, фр. *carton jaune, carton rouge*).

3. Назви інвентарю та обладнання:

- М'яч (англ. *ball*, укр. *м'яч*, фр. *ballon*).
- Форма гравців (*kit, спортивна форма, maillot*).

4. Терміни, що позначають ігрові стратегії та техніки:

- Атака і захист (*attack, defense, атака, захист, attaque, défense*).
- Типи ударів (*kick, удар, tir*): пенальті, штрафний, вільний.

5. Фразеологізми та сленгова лексика:

- Вболівальницькі терміни та неформальні назви: "голеадор" (укр.), "sniper" (англ.), "buteur" (фр.).

Підходи до класифікації

З огляду на мовну специфіку, футбольна термінологія у французькій, українській та англійській мовах може класифікуватися:

- **За походженням:** запозичення (наприклад, англіцизми в українській: *corner* → *корнер*), автохтонна лексика.
- **За формою вираження:** однословні терміни (*goal, гол, but*) та словосполучення (*free kick, вільний удар, coup franc*).
- **За функціональним використанням:** офіційна термінологія (регламент ФІФА) та неофіційна (мова коментаторів, фанатів).

Таким чином, футбольна терміносистема є складною структурою, яка інтегрує міжнародні запозичення та національні особливості, відображаючи глобалізацію цього виду спорту й культурну унікальність кожної з мов.

Для поглибленого аналізу кожної групи важливо враховувати історичний контекст розвитку термінології, її адаптацію в мовах і прагматичну функцію в комунікації. [35]

2.2.1. Морфологічна класифікація

За морфологічною класифікацією всі футбольні терміни розподіляються між іменником (110) та дієсловом (12):

Частина мови	Відсоток
Іменник	110/90%
Дієслово	12/10%

(Перелік термінів див. у Додатку 1; дієслова виділено жирним шрифтом)

2.2.2. Тематична класифікація

Тематична класифікація термінологічних одиниць французької мови представлена наступними футбольними термінами:

1) футбольне поле, наприклад: *Angle*, *Arc de cercle*, *Avant centre*, *Cage*, *Centre*, *Cercle central*, *Drapeau de centre*, *Drapeau de coin*, *Ligne de but*, *Ligne de mêlée*, *Ligne de touche*, *Ligne médiane*, *Pièce de terre*, *Surface de but*, *Surface de coin*, *Surface de pénalisation*, *Surface de réparation*, *Zone d'attaque*;

2) ворота та їх склад, наприклад: *But*, *Barre*, *Ficelle*;

3) командний склад гравців, наприклад: *Ailier, Ailier défensif, Ailier éloigné, Bloqueur, Buteur, Arrière, Avant, Défenseur, Demi, Demi de coin droit, Entrant, Gardien de but, Equipe, Extérieur, Inter, Interieur, Libéro, Marqueur, Meneur, Numéro de joueur, Plaqueur, Secondeur extérieur;*

4) склад суддів, наприклад: *Arbitre, Arbitre en chef, Juge de touche, Juge de champ arrière, Second iuge de ligne, Premier juge de ligne;*

5) уніформа, наприклад: *Bracelet, Brassard, Casque, Chandail, Chaussette, Chaussure à crampons, Coudière, Epaulière, Genouillère, Jugulaire, Masque, Pantalon, Plastron, Protège-côtés, Protège-main, Protège-tibia;*

6) інші футбольні терміни, наприклад: *Balle, Ballon, Attaque, L'attaque et la défense, Carton jaune, Carton rouge, Chance de but, Changement, Echange de joueurs, Coup de pied de but, Coup de pied de réparation, Défense, Démarcage, Faute, Faute de service, Fiasco, Football, Footballeur, Formation, Garde, Goal, Goutte-coup, Hors-jeu, Jeu, Lock-out, Miure, Passe, Penalty, Score, Tacle, Temps réglementaire, Tête, Tirs au but, Trajet de la balle, Triplet, Touche, Servir, Sortir en touche, Renvoyer la balle, Remplacer, Marquer, Intercepter une balle, Dépasser l'adversaire, Détourner, Démarquer, Attaquer, Arracher le nul, Ailier, Soutenir une équipe, Transfert, Relégation (49);*

7) власні назви, наприклад: *Championnat d'Europe, Coup de l'UEFA, FIFA, Ligue;*

8) етапи гри, наприклад: *Mi-temps, Final (48).*

Таким чином, за морфологічною класифікацією всі футбольні терміни розподіляються між іменником (110 лексичних одиниць) та дієсловом (12 лексем) або 90% проти 10%. Тоді як тематична класифікація термінологічних одиниць французької мови представлена футбольними термінами різних галузей цього виду спорту. Серед них варто виділити футбольне поле, ворота та їх склад, командний склад гравців, склад суддів, уніформу, власні назви, етапи гри та інші.

РОЗДІЛ III. СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної української мови

I. Перелік словникових одиниць (211 позицій) української футбольної терміносистеми було складено на базі матеріалів, що представлені в електронній версії газети «Олімпійська арена» (<http://www.olimparena.org/>) методом суцільної вибірки.

II. Лексика сучасної української літературної мови становить надзвичайно розгалужену систему. Дослідженню піддавалися різні лексичні прошарки. Проте малодослідженою системою залишається спортивна термінологія. Виокремлення сучасного спортивного термінотворення неможливе без урахування багатьох чинників. Зокрема, слід звернути увагу на той факт, що значна кількість спортивних термінів є іншомовними. Спортивна лексика запозичується найчастіше з тієї мови, де було започатковано певний вид спорту.

Слід зазначити, що удосконалення спортивних назв вимагає взаємодії інтернаціональних та національних компонентів. Дбати про національне вираження термінів і водночас не виривати українську спортивну термінологію з літературного контексту – одна з принципових засад термінотворення.

У ході дослідження було виокремлено наступні групи синонімів:

Ліга – Дивізіон;

Трансфер – Оренда – Трансферне вікно;

Свіпер – Стопер – Захисник – Крайній захисник – Латераль – Ліберо – Бек;

Хавбек – Вінгер – Півзахисник;

Форвард – Аутсайдер – Страйкер – Центральний нападаючий – Крайній нападаючий;

Видалення – Дискваліфікація;

Голкіпер – Кіпер – Воротар;

Пас – Передача – Навіс;

Рефері – Лайсмен – Арбітр – Суддя – Судді на лінії – Головний суддя (37).

III. У ході дослідження базових термінів, ми дійшли висновку, що значна кількість із них запозичена з англійської мови (33):

Автогол – від англ. own goal, гол, забитий в свої ворота.

Аут – від англ. out, вихід.

Аутсайдер – від англ. outsider, аутсайдер.

Бек – від англ. back, захисник.

Вінгер – від англ. wing, крило – крайній атакуючий півзахисник.

Гол – від англ. goal, ціль.

Голкіпер – від англ. Goalkeeper – голкіпер, воротар.

Дубль – від англ. double, парна гра, двійна подача.

Інсайд – від англ. inside, «внутрішній» або «напівсередній» нападаючий.

Кіпер – від англ. keeper, воротар.

Корнер – від англ. corner, кутовий удар.

Коуч – від англ. coach, головний тренер.

Лайсмен – від англ. linesman, суддя на лінії.

Латераль – від англ. laterale, боковий.

Матч – від англ. match, матч.

Офсайд – від англ. offside, положення «поза грою».

Пас – від англ. pass – передача, рухатися вперед.

Пенальті – від англ. penalty, 11-метровий штрафний удар.

Пента-трик – від англ. penta- та trick, п'ять, трюк або обман.

Плеймейкер – від англ. playmaker, розпасовщик.

Рефері – від англ. referee, рефері, суддя.

Стоппер – від англ. stopper, футболіст, опорний захисник.

Страйкер – від англ. strike, бити.

Свіпер – від англ. sweeper, чистільщик, ліbero.

Тайм – від англ. time, час.

Трансфер – від англ. transfer, переносити.

Тренер – від англ. trainer, train, учити.

ФІФА – від англ. FIFA, ФИФА, Міжнародна федерація футбольних асоціацій.

Фол – від англ. Foul

Форвард – від англ. Forward

Футбол – від англ. football – футбол.

Хавбек – від англ. Half-back, півзахисник.

Хет-трик – від англ. hat-trick – трюк зі шляпою (35).

Невелика кількість базових термінів запозичена також з італійської мови (2):

Катеначчо – від іт. Catenaccio – «катеначчо».

Латераль – від іт. Laterale – боковий, крайній.

Крім того, 1 термін запозичено навіть з німецької мови (*Штанга* – від нім. *Stange* – штанга),

І 1 термін узято безпосередньо з французької мови (*Гетри* – від фр. *Guetre* – гетри).

IV. На відміну від французької мови фразеологічних одиниць в українській мові виявлено не було.

V. Було виокремлено також невелику кількість арготизмів:

Аритмія, Дев'ятка, Навіс.

VI. Серед футбольних термінів української мови також існують метафоричні вирази:

Нав'язати свою гру, «Мертвий м'яч», Гол в роздягальні, Гол з роздягальні, Брудна гра (37).

Таким чином, лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної української мови визначається значною кількістю синонімічних груп, англіцизмів, тобто слів, запозичених з англійської мови, арготизмів, незначної кількості термінів італійського походження, поодиноких випадків вживання футбольних термінів німецького та французького походження та метафоричних виразів.

3.2. Класифікація футбольної терміносистеми

Футбольна терміносистема сучасної французької, англійської та української мов є багатогранним об'єктом дослідження. Її специфіка проявляється через структурні, семантичні та функціональні характеристики, які дозволяють виділити різні класи термінів залежно від їхньої ролі та вживання. У цьому підрозділі розглянемо основні аспекти класифікації футбольної термінології.

По-перше, структурна класифікація. Терміни, що використовуються в футболі, можуть бути однослівними, багатокомпонентними або аббревіатурними. Однослівні терміни часто є базовими назвами елементів гри, наприклад, *but* ("гол") у французькій мові, *goal* в англійській та "гол" в українській. Багатокомпонентні терміни, як-от *tir au but* ("удар по воротах"), *corner kick* ("кутовий удар") або "штрафний удар", характеризуються більшою описовістю, що дозволяє точніше передати суть футбольної дії. Аббревіатури, наприклад, VAR (від *Video Assistant Referee* – відеоасистент рефері), є важливим елементом сучасної термінології, поширеним у всіх трьох мовах (Д'яков, 2009).

По-друге, семантична класифікація. З точки зору семантики, футбольні терміни поділяються на:

Основні терміни гри – назви, пов'язані зі структурою поля, гравцями та основними діями (напр., *goalkeeper*, *gardien de but* – "воротар").

Технічні терміни – поняття, що описують специфічні технічні прийоми або правила (*dribble*, *dribbler*, "дриблінг").

Сленгові терміни – уживані переважно в розмовній мові та ЗМІ (*manita* – "п'ятірка" в значенні рахунку 5:0).

Як зазначають дослідники, такі терміни нерідко перетинаються у своїх функціях, оскільки сленг може стати частиною офіційної термінології у випадку тривалого використання (Коробова, 2021).

Не можна також забувати й про функціональну класифікацію

За функціональними характеристиками футбольну терміносистему можна розділити на:

- Загальноспортивні терміни, які використовуються в різних видах спорту, наприклад, match (матч), arbitre (суддя).
- Специфічно футбольні терміни, що описують тільки явища, характерні для цього виду спорту (offside, hors-jeu, "поза грою").
- Метафори та образні вирази, які вживаються як у спортивній журналістиці, так і в повсякденному спілкуванні, напр., le mur ("стінка" під час виконання штрафного удару), "стіна захисників"

І саме головне, це міжмовні відмінності.

Французька терміносистема відрізняється певною нормативністю, обумовленою роботою таких інституцій, як Французька академія. Наприклад, англійські запозичення намагаються замінити французькими відповідниками (pénalty → tir au but). В англійській мові футбольна термінологія є більш відкритою до запозичень, тоді як українська активно адаптує як англійські, так і французькі терміни.

Таким чином, класифікація футбольної термінології дозволяє глибше зрозуміти специфіку цього лексичного шару в різних мовах і його роль у відображенні культурно-спортивного дискурсу.

3.2.1. Морфологічна класифікація

За морфологічною класифікацією всі футбольні терміни розподіляються між іменником (199) та дієсловом (12):

Частина мови	Відсоток
Іменник	199/94%
Дієслово	12 /6 %

(Перелік термінів див. у Додатку 2, дієслова виділено жирним шрифтом)

3.2.2. Тематична класифікація

За тематичною класифікацією було виокремлено наступні групи футбольних термінів:

- 1) футбольне поле, наприклад: *Ворота, Оперативний простір, Поле, Фланг, Штрафний майданчик, Лінія воріт, Кутовий сектор. Центр поля, Площа воріт, Розмітка поля, Своє поле, Точка, Бокова лінія, Нейтральне поле;*
- 2) ворота та їх склад, наприклад: *Ворота, Дев'ятка, Стадіон, Трибуна, Батуд, Лінія воріт, Перекладина, Поперечина, Сітка, Штанга;*
- 3) командний склад гравців, наприклад: *Склад команди, Аутсайдер, Бек, Вінгер, Воротар, Голкіпер, Запасний гравець, Захисник, Інсайд, Капітан, Кіпер, Крайній захисник, Корч, Легіонер, Крайній нападник, Тренер, Латераль, Ліберо, Нападаючий, Нумерація гравців, Універсальний гравець, Півзахисник, Плеймейкер, Пенальтіст, Польовий гравець, Свіпер, Страйкер, Стоппер Чемпіон, Форвард, Хавбек, Центральний нападаючий, Бомбардир, Юніор;*
- 4) склад суддів, наприклад: *Арбітр, Головний суддя, Колегія суддів, Лайсмен, Переглядова комісія, Рефері, Суддя, Судді на лінії, Суддівська бригада;*
- 5) уніформа, наприклад: *Форма одягу, Гетри, Бутси, Наколінник, Рукавиці;*
- 6) гра, наприклад: *Автогол, Антифутбол, Аритмія, Атака, Аут, Блокування, Брудна гра, Взяття воріт, Вболівальник, Ведення м'яча, Відбір м'яча, Вільний удар, Видалення, Володіння м'ячем, Гекса-трик, Гол, Гол з роздягальні, Гол в роздягальню, Гольовий момент, Гра головою, Гра рукою, Дриблінг, Дубль-ве, Дивізіон, Диктор, Жонглювання, Забігання, Заміна, Зауваження, Захист, Зони, Золотий гол, Зупинка м'яча, Каре, «Катеначчо», Комбінація, Комбінаційний захист, Контратака, Корнер, Ловля м'яча, «Мертвий м'яч»; М'яч в грі, Набігання, Навіс, Нав'язати свою гру, Напад, Напад на воротаря, Небезпечна гра, Ножіці, Обведення, Оборона, Обробка м'яча, Одинадцятиметровий удар, Олімпійська система, Офсайд, Пас, Пасування, Пенальті, Пента-трик, Передача, Перехоплення, Гандіка, Дубль, Оренда, Розміщення гравців, Захист, Жеребкування, Команда, Компенсований час*

матчу, М'яч, Сезон, Сигналізація прапором, Трансферне вікно, Трансфер, Персональна опіка, Півзахист, Підкат, Підсікання. Поза грою, Попередження, Порушення правил, Правила гри, Пресинг, Прийом м'яча, Простріл, Різаний удар, Розтяг м'язів, Розтягування захисту, Стандартні положення, «Стінка», Спірний м'яч, Схрещування, Тактика гри, Темп гри, Удар, Удар від воріт, Удар щічкою, Фінт, Дол, Дутбол, Хет-трик, Штрафний удар, Нічия;

7) власні назви, наприклад: *Віце-чемпіон, Кубок, Ліга, ФІФА, Кубок Англії, Кубок Африки, Кубок Гере, Кубок Європи, Кубок Жюля Рима, Кубок кубків, Кубок міжконтинентальний, Чемпіонат,*

8) етапи гри, наприклад: *Коло, Матч, Перерва, Півфінал, Розминка, Гайм, Фінал, Відпочинок футболіста (38).*

Таким чином, за тематичною класифікацією було виокремлено наступні групи футбольних термінів української мови: футбольне поле, ворота та їх склад, командний склад гравців, склад суддів, уніформа, гра, власні назви, етапи гри.

РОЗДІЛ IV. СПЕЦИФІКА ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

4.1 Лексико-семантична характеристика футбольної термінології сучасної англійської мови

У центрі нашого дослідження у третьому Розділі перебувають футбольні термінологічні одиниці англійської мови. У цій розвідці ми спробуємо продемонструвати, які спрямування притаманні мові спорту сьогодні, і показати головні способи утворення англійських футбольних термінів. Тому з метою лінгвістичного аналізу ми обрали футбол як один із видів спорту, найбільш популярних у світі, зокрема в Англії, Франції та Україні. Адже футбольна лексика становить одну з найбільш вагомих складових частин спортивної термінології загалом.

Матеріалом дослідження послуговували текстові фрагменти галузі спорту англійською мовою, взяті з провідних сайтів та блогів, що присвячені безпосередньо тематиці такого виду спорту як футбол. Крім того, ми скористалися англійськими електронними футбольними словниками, що були складені зумисне для шанувальників футболу, двомовними словниками, а також даними практичних досліджень у сфері дискурсу спорту в цілому та футболу окремо.

Маємо підкреслити, що існують різноманітні класифікації спортивних термінологічних одиниць. В основу типології футбольних термінів слід покласти традиційну лінгвістичну класифікацію термінологічних одиниць. Остання ґрунтується на рисах термінологічних одиниць як окремих слів чи словосполучень англійської мови [6, с. 179]. Відтак, термінологічні одиниці в своєму термінологічному полі, тобто футболі є зазвичай **однозначними**, наприклад:

«*foul = an unfair stroke or piece of play, especially one involving interference with an opponent*» (нечесний або неприпустимий удар чи частина гри, особливо така, що включає втручання суперника) (ФСТ).

Проте, існують також **багатозначні** або полісемічні термінологічні одиниці (мають два чи більше значень в межах однієї термінологічної системи), наприклад:

goal – «1) a point scored in sports such as soccer when a player sends the ball or other object into a specific area, such as between two posts; 2) in some sports, a goal; gate – 1) a goal kick in sports such as football, when a player sends the ball or other object into a specific area, such as between two posts; 2) the area between the two posts where the players try to send the ball; 2) the area between the two posts where the players try to send the ball» (FSEV).

Незважаючи на це, в англійській мові можна зустріти футбольні слова-терміни, що визначаються багатозначністю (полісемією). Великий тлумачний словник української мови за ред. Т.В. Бусела [далі – ВТСУМ] визнає подібні лексеми як 1) спортивні терміни, а також як 2) слова широкого вжитку та 3) терміни, що входять до складу інших терміносистем, наприклад: *draw* – 1) «жеребкування» (у видах спорту, в яких суперника визначають цим методом), 2) «нічия» (у футболі), «*постановочний кидок*», *малювати*, *тягнути* (RDS).

Сюди також потрібно зарахувати вільні словосполучення та стійкі сполучення (зокрема **фразеологічні, жаргонні**):

to need a goal = «to want a goal» (FSEV),

line of scrimmage = «an invisible transverse line (across the width of the field) beyond which a team cannot cross until the next play has begun» (FSEV).

Терміни-словосполучення футбольної галузі:

long ball «a way of playing football that involves sending a series of long high passes towards a tall or very fast forward, rather than passing the ball along the ground to the feet of another player»;

bicycle kick «a blow in falling over oneself»;

end zone «goal zone, defense zone» (FSEV).

Багатослівні терміни футбольної галузі:

man-to-man marking «personal care» (FSEV).

Скорочення та аббревіатури:

FIFA – ФІФА (від скорочення назви Міжнародна федерація футболу) — («the federation of national and continental football associations, the international governing body of football and the largest sports organization in the world»);

UEFA – УЄФА («Union of European Football Associations»);

FC – ФК (аббревіатура від «футбольний клуб», Football Club) (FSEV).

Питомі термінологічні одиниці:

coach «тренер».

Запозичені термінологічні одиниці:

trivela «a cross ball kick using the outside of the foot that gives the ball spin that creates a unique flight curve» (FSEV),

catenaccio «назва особливої італійської тактичної схеми у футболі з акцентом на обороні та скоєних тактичних фолах»,

El Clásico «the top of the competition, super control of the football match»,

panna (синонім англ. лексемі *nutmeg* «an attempt to pass the ball between the opponent's legs and capture it on the other side» (FSEV).

Гібридні термінологічні одиниці, такі як франц. термінологічне сполучення *match nul* «tie, draw».

Термінологічні одиниці – власні імена: *Papinade, Arconada* (SBF).

Проте, для певного виду спорту, у нашому випадку, футболу можуть добавлятися особливі типи найменувань, метафоричних та образних виразів, що є характерними тільки для даної (футбольної) тематики. Метою подібної типології стає впорядкування фактичного (ілюстративного) матеріалу з метою створення продуктивних конструктів (моделей) в аспекті віднайдення всеохопної та етнокультурної своєрідності спортивної (футбольної) номінації.

Зазначимо, що англійська футбольна мова поповнюється, головним чином, лексичними одиницями (далі ЛО) різних мов, головним чином, італійської, французької, іспанської та ін. Наприклад:

sombrero «soft rollover of the ball» (FSEV),
catenaccio «the name of a tactical scheme in football»,
ballon d'or «golden ball» (WFT).

Найбільш простою ситуацією виникнення нової лексеми чи сполучення є наявність нової чи вже існуючої реалії, що одержала свою назву в мові, що є для неї рідною.

Жаргонна термінологічна одиниця *bicyclette* «велосипед» має футбольне значення (удар по м'ячу в падінні, коли поштовх та удар реалізуються з однієї й тієї самої ноги, обидві ноги потім перетинаються в повітрі) (FG), а *boxer* «боксувати» = (повернути м'яч ударом, який робиться обома руками) (СЗАМ).

Жаргонні терміни, як правило, будуються на основі метафоричних одиниць. До речі, метафоричні вирази (мовленнєвий зворот, який полягає у вживанні слів і виразів у переносному значенні на основі аналогії, схожості, порівняння) властиві всім лексико-семантичним полям (далі – ЛСП) термінології сфери футболу. Проте, найбільша їх кількість знаходиться у найменуваннях або назвах учасників гри, футбольних команд чи поля або складових частин останнього, ігрових технік та способах подачі м'яча:

goal poacher букв. «a person who hunts or catches game or fish illegally» (a productive attacker who uses any opportunity to score a goal from the opponent's penalty area) (FSEV);

between the sticks букв. «між паличками» (the area between two goalposts; if the ball is “between the sticks”, then a goal has been scored) (EFS);

cup-tied (букв. «tied to the cup» – a term used to designate a player who is ineligible to play in cup competitions after a transfer from another club during the same season; a player can only play for one team during one season);

kill the ball «put out the ball», i.e. stop him with your foot or killer ball / killer pass “slicing pass” (a pass that reaches the player in the perfect place and time, which allows him to easily score a goal) (EFS).

Характерно, що переважна частина формальних і технічних футбольних термінологічних одиниць утворена на основі метафоричних одиниць. До того ж, ці терміни вже не усвідомлюються в переносному значенні, тобто як метафоричні:

anchorman «the host of the program» (a midfielder in front of the central players whose main role is to break up the opposition's attacks);

big box букв. «велика коробка» (penalty area);

dive «plunge» (simulation);

frog «жаба» (squeezing the ball between both legs and jumping over the outstretched leg of the opponent) (FSEV).

Примітно, що в англійській мові термінологічна одиниця *a draw* «нічия» має слова-синоніми *a tie, an equalizer*.

В основі численних метафоричних виразів у футбольних культурах і мовах лежать конфлікти, військові дії, а також мирна обстановка, театр і релігійні вірування. Не зважаючи на це, можна спостерігати певні розбіжності в частоті їх вживання, а також індивідуальні варіанти їхнього використання. Враховуючи той факт, що репутація футболу почала ширитися в період військових дій на межі XIX–XX ст., у футбольній мові також часто трапляється військова лексика [13, с. 123].

Метафоричні вирази – це найменування команд, що нерідко пов’язані з кольорами і тваринами, наприклад, футбольний клуб «Liverpool» ще нерідко іменують *The Reds*, команду «Hucknall Town» називають *the Yellows*. Сюди теж можна віднести футбольні команди *the Bees* «Бджоли», *the Wolves* «Вовки» (SBF) тощо.

Метафори в найменуванні гравців чи метафоричні одиниці, які визначають дії на ігровому полі, удари по м’ячу, інколи мають зв’язок з тваринами:

scorpion kick «back hammer kick» (first-class acrobatic kick, so named after it was performed by René Higuita when he played for Colombia at Wembley Stadium against England);

play like headless chicken «this is what they say about a player or team that plays very fast, without any control» (SV).

Таким чином, можна стверджувати, що вагомую складовою частиною мовної картини світу є футбольна метафора, що розкриває істотні риси національного менталітету представників певної нації.

Кожен рівень лінгвістичної та дискурсивної організації (лексика, синтаксис, фразеологія та ін.) у межах спортивної тематики мають семіотичні (знакові) можливості задля моделювання специфіки етнічної природи. Лінгвальна і спортивна картини світу поєднані одна з одною системою міжкатегоріальних відношень, обумовлених національним світосприйняттям. У цьому сенсі слід говорити про так звану футбольну мовну картину світу для конкретної лінгвокультури.

Ще одним джерелом творення англійських термінів є **метонімія**, яка слугує способом збагачення термінологічного складу мови. Даний стилістичний прийом нерідко застосовується спортивними коментаторами і має відношення як до команд, так і до самих учасників гри:

The Blues «London «Chelsea»»;

back heel «a kick using the back of the foot (heel)» (SV).

На основі явища **антономазії** має місце утворення значної кількості футбольних термінів англійської мови, наприклад:

Panenka «a blow in the Panenko's style» (this is a method of executing a football penalty, for which the ball is caught in the goal along the hanging trajectory, named in honor of A. Panenko) (RDS).

Таким чином, дослідження професійної лексики футболу з лексико-семантичної класифікації дає можливість показати різноманітні особливості та техніки її використання. Останні відбивають своєрідність гри і сприйняття

футбольної реальності. До того ж, вони уможливають глибше розуміння специфіки даної тематики та її характерні ознаки.

4.2 Класифікація футбольної терміносистеми англійської мови

Англійська футбольна терміносистема є однією з найбільш розвинених і впорядкованих у світі, що зумовлено історичною роллю Великої Британії у становленні футболу як сучасного спорту. Вона відображає специфіку гри, структурно й функціонально охоплюючи всі аспекти футбольної діяльності, включаючи гру, тренувальний процес, суддівство, організаційні заходи та фанатську культуру.

Основні групи футбольної термінології англійської мови :

1) Ігрові терміни

Ця категорія включає слова та вирази, що описують елементи гри, дії гравців і технічні аспекти:

kick-off (початковий удар),
goalkeeper (воротар),
offside (поза грою),
penalty kick (штрафний удар).

2) Тренувальні та технічні терміни

До цієї групи належать терміни, що описують процес підготовки гравців та технічні навички:

dribbling (дриблінг),
passing (пас),
tactics (тактика),
warm-up (розминка).

3) Суддівська термінологія

Суддівська мова має специфічні лексичні одиниці, що використовуються для опису арбітражу:

yellow card (жовта картка),
 red card (червона картка),
 foul (порушення),
 advantage (принцип переваги).

4) Організаційні терміни

Ця категорія стосується організаційних аспектів футбольних подій і турнірів:

league (ліга),
 match (матч),
 referee (арбітр),
 transfer (перехід гравця).

Фанатська культура та сленг

Англійська футбольна терміносистема містить багатий пласт сленгових виразів, що відображають фанатську культуру:

hat-trick (хет-трик),
 super sub (суперзаміна),
 underdog (аутсайдер),
 derby (дербі).

Англійська футбольна термінологія відіграє ключову роль у формуванні французької футбольної лексики завдяки глобалізації спорту. Багато англіцизмів, таких як corner (кутовий), coach (тренер), goal (гол), інтегрувалися до французької мови без значних адаптацій. Однак, у французькій термінології також спостерігається тенденція до лексичної заміни, наприклад, використання терміна arbitre замість referee.

Таким чином, класифікація футбольної терміносистеми англійської мови дозволяє не лише систематизувати знання про цей пласт лексики, а й виявити специфічні риси міжмовної взаємодії, що є ключовими у вивченні специфіки сучасної французької футбольної термінології.

4.2.1 Морфологічна класифікація

Мова футболу, будучи однією з головних складових частин англійської мови спорту в цілому, становить соціальний феномен. Інакше кажучи, вона обслуговує не будь-який окремо взятий стан або професію, а всіх, хто активно чи пасивно цікавиться спортом, зокрема футболом [14, с. 46].

Примітно, що футбол задовольняється помірним дозуванням термінології (порівняно, скажімо, з тенісом). При цьому ослаблення термінологічної прив'язки дає більше простору для використання розмовного мовлення. Навряд чи є інший вид спорту, з таким мовним потенціалом [9, с. 145]. Говорячи про англійську мову, потрібно передусім мати на увазі помірно нормоване розмовне мовлення, і в меншій мірі літературну мову.

Різні ігрові ситуації, протиборство як смисл спортивної боротьби (її наслідком є здатність мови футболу до перебільшення (гіперболізації), до вживання екстремальних ознак), непередбачуваний результат протистояння (можливі всілякі несподівані події, наприклад, слабкий перемагає сильного, той, хто програє у кінцевому рахунку отримує перемогу, тощо). Отже, все це знаходить свій відбиток у мові, яка обслуговує сферу футболу.

З метою аналізу структурно-семантичних особливостей футбольної лексики англійської мови, ми скористалися глосарієм футбольних термінів «Футбол. Спортивні терміни на п'яти мовах», відібравши для нашого дослідження іменники загальною кількістю 156 лексичних одиниць (далі – ЛО).

За результатами дослідження було виявлено найбільш продуктивні способи словотвору, притаманні футбольній лексиці англійської мови (див. таблиця 4.2.1.1).

Показники частотності вживання різних способів словотвору англomовної футбольної лексики

Спосіб словотвору	Кількість (%)
1. Суфіксальний	55 (35 %)
2. Безафіксний	42 (27 %)
3. Синтаксичний словотвір (складні слова)	33 (21 %)
4. Скорочення (абревіатури)	8 (5,1 %)
5. Префіксально-суфіксальний	5 (3,2 %)
6. Префіксальний	1 (0,6 %)

Дані наведені у таблиці у низхідній послідовності, від найбільш продуктивного способу словотвору до найменш продуктивного. Як бачимо, суфіксальний спосіб є найуживанішим, що представлений такими поширеними суфіксами, як: **-er**, **-tion**, **-ing**, **-ant**, **-ance**, **-or**, **-ity** тощо.

Проілюструємо вживання вищенаведених суфіксів наступними прикладами.

1. Суфіксальні іменники (55 одиниць).

-er (-or) (18 одиниць)

Слово утворюється за допомогою суфікса **-er** + корінь:

scorer «автор голу» (← *score*), *attacker* «атакуючий» (← *attack*), *striker* «бомбардир» (← *strike*), *observer* «спостерігач» (← *observe*), *winner* «переможець» (← *win*).

Слово утворюється за допомогою суфікса **-or** + корінь:

spectator «глядач» (← *spectat* + *or*), *commentator* «коментатор» (← *commentat* + *or*).

-tion (8 одиниць)

Слово утворюється за допомогою кореня + суфікс **-tion**:

substitution «заміна гравців» (← *substitute*), *combination* «комбінація» (← *combine*), *sanction* «покарання» (← *sanct*), *competition* «змагання» (← *compete*).

-ing (9 одиниць)

Слово утворюється за допомогою кореня + суфікс **-ing**:

trapping «зупинка м'яча» (← *trap*), *attacking* «атака, напад» (← *attack*), *tripping* «підніжка» (← *trap*), *refereeing* «судівство» (← *referee*).

-ance (6 одиниць)

Слово утворюється за допомогою кореня + суфікс **-ance**:

clearance «удар від воріт» (← *clear*), *endurance* «витривалість» (← *en* + *during*) (останнє, на наш погляд, слово доцільніше віднести до префіксально-суфіксального способу).

2. Префіксальні іменники (1 одиниця).

re- (1 одиниця)

Слово утворюється за допомогою префікса **re-** + кореня:

rebound «відскік м'яча» (← *re* + *bound*)

3. Префіксально-суфіксальні іменники (5 одиниць).

ac- + -ation

Слово утворюється за допомогою префікса **ac-** + кореня + суфікса **-ation**:

acclimatization «акліматизація» (← *ac-* + *climate* + *-ation*),

Слово утворюється за допомогою префікса **out-** + кореня + суфікса **-er**:

outsider «аутсайдер» (← *out-* + *side* + *-er*),

Слово утворюється за допомогою префікса **dis-** + кореня + суфікса **-tion**:

disqualification «дискваліфікація» (← *dis-* + *qualificat* + *ion*), *indisposition* «нездужання» (← *in* + *dis* + *pose* + *tion*).

В останньому слові спостерігаємо вживання подвійного префіксу, що теж є характерним, певною мірою, для досліджуваного шару футбольної лексики.

4. Скорочені іменники (аббревіатури) (8 одиниць).

Слово утворюється за допомогою наступних аббревіатурних слів:

FIFA – International Football Association

IOC – International Olympic Committee

W-system – система гри «дубль-ве»

WM system – система гри «дубль-ве-ем»

1 – 1 – 4 – 3 – 2 system – система гри 1 – 1 – 4 – 3 – 2

1 – 4 – 2 – 4 system – система гри 1 – 4 – 2 – 4

1 – 4 – 3 – 3 system – система гри 1 – 4 – 3 – 3

5. Складні іменники (33 одиниці).

Слово утворюється за допомогою іменник + іменник (N+N), прикметник + іменник (Adj+N) та ін. частин мови, без/або за допомогою дефісу:

goalkeeper «воротар» (← *goal* + *keep* + *er*), *throw-in* «throwing the ball in from the sideline» (← *throw* + *in*), *midfield-play* «гра в середині поля» (← *mid* + *field* + *play*), *team-work* «колективна гра» (← *team* + *work*), *knee-pad* «наколінник» (← *knee* + *pad*), *kick-off* «початок гри матчу» (← *kick* + *off*), *team-mate* «партнер» (← *team* + *mate*), *crossbar* «поперечина воріт» (← *cross* + *bar*), *warm-up* «розминка» (← *warm* + *up*), *linesman* «суддя на лінії» (← *line* + *s* + *man*).

6. Безафіксні іменники (42 одиниці).

Слова, що не мають у своєму складі ані префіксів, ані суфіксів відносяться до безафіксних слів-іменників. Серед них на дослідженому нами матеріалі варто виділити значну кількість футбольних лексичних одиниць, що майже йдуть поруч із суфіксальним способом словотвору. Так, до них належать:

pace «темп», *stand* «трибуна», *coach* «тренер», *tactics* «тактика», *shot* «удар», *final* «фінал», *statutes* «устав», *fatigue* «втома», *wall* «стінка оборонна» (СЗАМ).

Отже, підводячи підсумки, слід зазначити, що англomовна футбольна лексика відзначається переважним вживанням іменників, утворених шляхом суфіксації та синтаксичного словотвору, тоді як префіксація не є поширеною.

Результат аналізу вказує також на те, що англomовні термінологічні одиниці галузі футболу найбільше представлені іменниками (156 одиниць). Ця група лексики репрезентована також дієсловами (22 одиниці) та прикметниками (5 одиниць).

Під час аналізу було відібрано **дієслівні** термінологічні одиниці, утворені афіксальним способом, тобто шляхом префіксації та суфіксації. Так, прикладом префіксального способу стало додавання префікса **dis-** до основи дієслова, наприклад, дієслово *to dislodge* зі значенням «to displace from the team» та префікс **re-** наприклад, *to replace* «put back in a previous place or position» (FSEV). Водночас, прикладом суфіксального способу стає утворення дієслова з іменника додаванням суфікса **-ise**, наприклад, *to equalise* «зрівняти рахунок». Наведемо

також приклади безафікських дієслів, наприклад: *to strike* «to score a goal», *to run* «move quickly», *to concede* «miss a goal» (FSEV), *to beat* «get a victory over... ..», *to win* «get a victory» (FSEV).

Друге місце за продуктивністю посідає модель Verb + Noun. Адже словосполучення даного типу є доволі поширеними серед англомовних футбольних термінів. Прикладами даної моделі є наступні термінологічні одиниці:

to rescind a card «cancel the card»,

to take a penalty «a chance to kick the ball or hit the puck into the goal in a game of football, rugby, or ice hockey, given because the other team has broken a rule ...» (ФСТ);

to lose a game «not win the match» (FSEV).

Серед інших, не дуже поширених, є модель Verb + Past Participle, яка вживається для утворення футбольних термінів. Відповідна модель трапляється тільки з *to be* і *to get* з метою утворення пасиву. Прикладами даної моделі стають сполучення *to be beaten* «get defeated», *to be yellowed* «get a yellow card», *to get injured* «get injured».

Разом з 2-компонентними термінологічними одиницями, що становлять головний різновид терміносполучень, уживаються 3-компонентні, що відтворюються за допомогою наступних моделей:

– Verb + Noun + Noun, наприклад: *to wear captain's armband* «wear a captain's armband». Структурна модель такого поєднання Verb + Noun + preposition + Noun є доволі продуктивною серед трикомпонентних термінів футболу. Наприклад: *to send a player out on loan* «give the player on loan»; *to be the top of the league* «lead the standings» (FSEV),

– Verb + Adjective + Noun, наприклад: *to keep a clean sheet* «to play a match without missing a single ball»;

– Verb + Noun + Adverb, наприклад: *to get the ball forward* «to gain a one-goal lead»; *to do one's job well* «to play well»;

– Verb + Numeral + Noun, наприклад: *to be one goal up* «lead by one goal» (SV).

Серед простих термінів футбольної галузі ми виявили також незначну кількість **прикметників**, які були сформовані через додавання до іменника різних суфіксів. Так, суфіксами, які формують відповідні термінологічні одиниці, стали суфікс **-ive**, наприклад, *defensive* «intended to protect someone against attack» і **-less**, наприклад, *goalless* «the one who did not score a single goal».

Наступною стала модель Adjective + Noun, що передає атрибутивні відносини. Наприклад, такою моделлю слугує словосполучення *bookable offence* «a violation that results in the player receiving a card», *final whistle* «the end of a football game, when the referee blows a whistle to end the game», *international goal* «a goal scored by a player in an international match».

Шляхом суцільної вибірки з фахових футбольних видань, тлумачних словників, глосаріїв, офіційних сайтів всесвітньо відомих футбольних клубів Лондону, Манчестера, таких як: «Arsenal», «Chelsea», «Manchester United» і рекламним проспектом FIFA зі збіркою ігрових правил, нами було відібрано 183 лексичні одиниці на позначення футбольних термінів. Розподіл ЛО за частинами мови виявився досить неоднорідним (див. Додаток Б).

Таблиця 4.2.1.2.

Розподіл футбольних термінів за частинами мови

Частина мови	Відсоток %
Іменник	156/85%
Дієслово	22/12%
Прикметник	5/3%

Як видно з таблиці, за морфологічною класифікацією всі футбольні терміни розподіляються між (іменником (156), дієсловом (22) та прикметниками (5). (Перелік термінів, переважно іменників, див. у Додатку Б, де дієслова та прикметники виділено жирним шрифтом).

Отже, аналіз англомовних футбольних термінів, які на даному етапі розвідки налічують 183 термінологічні одиниці, відібраних методом суцільної вибірки, увисновлює те, що відповідна термінологія містить як терміни прості

або складені слова, так і терміни-словосполучення, що репрезентовані майже однаковою кількістю, 96% і 87% відповідно. Результати нашої розвідки є вагомими задля зіставлення англомовних футбольних терміносистем з футбольними термінологічними системами французької та української мов.

4.2.2 Тематична класифікація

Як правило, футбольну термінологію поділяють на **тематичні групи** (далі – ТГ): найменування футбольних гравців, номінації рухових дій, прийомів, обставин, найменування футбольного реманенту, назви порушень, різного роду покарань, іменування спортивної площадки, її складових частин, а також найменування видів та компонентів змагань. У своєму дослідженні ми беремо футбольні термінологічні одиниці з різноманітних груп, які мають найбільшу суспільно-мовну та етнокультурну зацікавленість [6, с. 179].

Існує багато спортивних термінів, які походять від різноманітних видів спорту у дискурсі англомовних інтернет-ЗМІ. Найчастіше вживаними є футбольні терміни, оскільки ця гра є надзвичайно популярною в Україні. Ми можемо розділити футбольні терміни, отримані з Інтернет-ЗМІ на такі **тематичні підгрупи**:

– **імена учасників команди**: *coach, referee, winger, center back, half-back, back, goalkeeper, center forward, forward, striker, stopper, playmaker, joker* (СЗАМ). Наприклад:

«*The player saw a straight red card in front of him for what **the referee** believed was a deliberate delay*» (SV).

«*In the 36nd minute of the match, the 25-year-old **back** flew into the tackle with a straight leg, for which he received a well-deserved dismissal*» (OD).

«*There are a lot of breakdowns, no matter which option a pair of **stoppers** comes out*» (SV).

«*The main player of the team is the extremely refined **playmaker** Mitchell Weiser*» (RDS).

«*Dynamivets became a **joker** for Shevchenko*» (OD).

– **назви ударів і передач:** *goal, assist, pass, penalty, corner, out* (СЗАМ).

Наприклад:

«*Brown, 27, **scored** with a cannonball of a free kick*» (OD).

«*An active match with **an assist** from the wing against the Go Ahead Isles (2-0) just before leaving for the national team was his last good performance of the season*» (RDS).

«*Silva in the 54th minute, after a **pass** by David, forced the visitors' goalkeeper to get a game tool from the net of his own goal for the second time*» (WFT).

– **назви тактик:** *dribbling, freestyle, save, fint, foul, pressing* та дієслова, що від них походять *inside, offside* (WFT). Наприклад:

«*The opponent **pressed** hard and it was very difficult for us in the first half*» (OD).

«*Thus, in addition to playing defense, the Ukrainian also tried to go forward, shifting diagonally to the right **inside** position*» (EFS).

– **назви матчів і частин гри:** *time, extra, derby* та *play-off* (EFS).

Наприклад:

«*In the first **time** of the opponent, it is worth noting a mid-range shot by Davyd, which was neutralized by a new player*» (FG).

«*The match continued in the **extra time**, where the football club could finally «finish» the opponent*» (FG).

«*The intrigue in the English **derby** lasted until the final whistle*» (OD).

– **поняття про переходи гравців,** наприклад, *transfer* становить перехід гравця в іншу команду за гроші, а трансферне вікно (буквально «*transfer window*») є періодом часу, коли існує висока ймовірність таких переходів (СФС).

Наприклад:

«*... but Benzema himself refused this option, hoping to finally get the first roles in Madrid after **the transfer** of Ronaldo to Juventus*» (FG).

«*As Corriere dello Sport writes, the Croatian can leave the Royal Club in the winter **transfer window***» (EFS).

У дискурсі англомовних футбольних ЗМІ часто можна зустріти слово *outsider*. Ця лексема означає: 1) людину, яка не входить до певної групи людей чи організації; 2) людину, яку не люблять або не приймають як члена певної групи, організації або суспільства і яка почувається відмінною від тих людей, які прийняті як члени (OD).

Відповідна ЛО зазнала певних змін семантичної структури у спортивному дискурсі. Наразі вона, головним чином, використовується на позначення команди, що перебуває наприкінці турнірної таблиці [12, с. 22]. Наприклад:

«*Real*» without several important players with two penalties dealt with the **outsider** of the championship» (OD).

«*Olympic* will hold a control match with **an outsider** of the championship of Georgia» (SV).

Варто зазначити, що слово *outsider* широко поширене у спортивній тематиці. Зазвичай ця лексема використовується як синонім слів «останній» чи «невдаха». Дана лексема була прийнята на всіх рівнях лінгвістичної системи англійської мови, оскільки існує багато слів та словосполучень, утворених від неї, наприклад, *outsider party*. Наприклад:

«*Populist and outsider*: Among the mayors, he fulfilled the fewest pre-election promises» (RDS).

«*These people are called outsiders*. They are isolated from the outside world not only by a fence and bars on the windows, but also by a wall of stereotypes about the mentally ill» (RDS).

У дискурсі англійських спортивних ЗМІ можна використовувати не тільки англійські слова, але й префікси. Одним із найчастіше використовуваних є англійський префікс **ex-**, який означає «колишній». Наприклад:

«*At the same time, it is worth considering that, in addition to Azor Jr., Borussia has only ex-Dinamo player Raffael*» (SV).

«*His wife told about the disgrace of the ex-footballer*» (SV).

Отже, аналіз англійських лексем, вилучених із сучасних інтернет-газет, показав, що англійські футбольні терміни широко поширені у спортивній

лексиці. Основною причиною цього є процеси глобалізації у всьому світі, підйом спорту та зростаюча роль ЗМІ в англomовному соціумі.

З метою вивчення особливостей професійної футбольної лексики, лексичні одиниці за іншою класифікацією (не деталізованою) можна поділити на тематичні групи: «Учасники футбольної гри», «Технічні прийоми» та «Хід матчу».

У ТГ «Учасники футбольної гри» особливу увагу варто приділити словосполученню *Hand of God* «Рука Бога» (ФСТ). Воно зазвичай використовується на позначення гола, забитого рукою знаменитого нападника збірної Аргентини Дієго Марадони у ворота англійців на чемпіонаті світу. Відповідна ЛО утворена перифразою та включає елементи гіперболи. Це можна пояснити тим, що описана назва гола базується на акцентуванні уваги на частині тіла, за допомогою якої було забито гол. Поєднання *Hand* зі словом *God* звеличує вміння футболіста забивати м'ячі у ворота.

У футболі вираз *Man of the Match* [2] застосовується до гравця, якого після матчу визнають найціннішим плеймейкером у цій зустрічі. Водночас це є описовим позначенням і метафорою. Адже мова йде про порівняння з футболістом: ЛО *Man* означає не професію, а представника професії (в даному випадку футболіста).

Аналізуючи ТГ «Технічні прийоми», ЛО футболу можна поділити на дві тематичні підгрупи: по-перше, «удари», до цієї групи входять назви ударів по м'ячу з різною траєкторією та ступенем складності, а також способи пробивання штрафних ударів; по-друге, «дріблінг», до неї входять назви прийомів та фінтів з м'ячем (тобто обманних рухів, які часто використовують футболісти). Наприклад:

Sam turned and kerzhakoved a volley wide from six yards out (SV).

Перша тематична підгрупа – «удари» – представлена лексичними одиницями *Panenka* «Паненка» (метод виконання пенальті або пробиття штрафного удару, при якому м'яч рухається по навісній траєкторії, що забезпечує його потрапляння у ворота) та дієслово *to kerzhakov* «промахнутися зблизька»

(утворене від прізвища нападника і що прийшло в англійську мову з російської) [2]. Футболіст А.Паненка став першим, хто зміг реалізувати цей удар із пенальті. Невдовзі його ім'ям було названо випад. Також цей удар називають *the spoon* або «ложечкою», тому що його траєкторія нагадує форму вигнутої ложки. Як видно, *Panenka* і *to kerzhakov* становлять епоніми, тобто слова, утворені від власних назв, що стали загальними.

У тематичну підгрупу «дріблінг» можна внести такі футбольні ЛО, як *Sombrero* та *Rainbow*, що є метафорами (SV). Вони містять у собі приховане порівняння з елементом одягу та природним явищем відповідно. Самі технічні прийоми *Sombrero* і *Rainbow* мають однакову траєкторію польоту м'яча у вигляді дуги при їх виконанні. Своєю чергою, це підкреслює, наскільки різним може бути сприйняття практично однакових прийомів роботи з м'ячем (чи обробки м'яча).

ТГ «Хід матчу» репрезентована такими футбольними ЛО як *Fergie Time*, *to park the bus* та *hat-trick* [2]. Вираз *Fergie Time*, що походить від імені тренера футбольного клубу «Manchester United» А.Фергюсона, означає останні кілька хвилин перед закінченням матчу (зазвичай додаткового часу), протягом яких команда забиває найважливіший гол. Цей термін утворений шляхом субституції, тобто шляхом заміни слів. Він також є прикладом метонімічної антономазії. Наприклад:

To park the bus – це опис ігрової тактики команди, коли гравці «ставлять автобус» поряд зі своїми ворітьми, для того, щоб сісти в глуху оборону і грати тільки на контратаках (SBF). Образ припаркованого автобуса дозволяє розглянути цю футбольну ЛО як метафору.

Термін *hat-trick* використовується, коли гравець забиває три голи за матч. У такому разі кажуть, що він «зробив хет-трик». Цю ЛО можна віднести до основосклання, так як у випадку *hat-trick*, слово «hat» (капелюх) і «trick» (трюк) (SBF) поєднуються в одне слово, щоб позначити значуще досягнення гравця.

Таким чином, вивчення структурно-семантичних особливостей професійної лексики футболу дозволяє класифікувати ЛО даної тематики за

трьома основними тематичними групами: «Учасники футбольної гри», «Технічні прийоми» та «Хід матчу».

ВИСНОВКИ

Дослідивши футбольну термінологію сучасної французької мови, ми дійшли висновків:

1) футбольна термінологія сучасної французької мови представлена 122 лексичними одиницями;

2) дослідивши етимологію 31 футбольного терміну, можна зробити висновок, що 93,5% має латинське походження 6,5% – італійське;

3) за парадигматичним параметром виокремлено 8 синонімічних пар футбольних термінів;

4) футбольні терміни французької мови входять до складу фразеологізмів сучасної французької мови;

5) за морфологічною класифікацією, до іменників у французькій мові відноситься 90% лексичних одиниць, до дієслів лише 10%

6) за тематичною класифікацією виділено наступні лексико-семантичні класи футбольних термінів у французькій мові: футбольне поле, ворота та їх склад, командний склад гравців, склад суддів, уніформа, гра та власні назви, етапи гри.

Дослідивши футбольну термінологію сучасної української мови, ми дійшли висновків:

1) футбольна терміносистема сучасної української мови представлена 211 лексичними одиницями;

2) за запозиченнями футбольні терміни української мови поділяються на лексику, запозичену з англійської мови ~ 15,6%, з італійської мови ~ 1%, з латинської мови ~ 0,5%, з французької мови ~ 0,5% та з німецької мови ~ 0,5%;

3) за парадигматичним параметром виокремлено 9 синонімічних пар футбольних термінів в українській мові;

4) футбольні терміни сучасної української мови не входять до складу фразеологізмів;

5) за морфологічною класифікацією, до іменників в українській мові відноситься 94% лексичних одиниць, до дієслів – 6%;

б) за тематичною класифікацією виділено наступні лексико-семантичні класи футбольних термінів в українській мові: футбольне поле, ворота та їх склад, командний склад гравців, склад суддів, уніформа, гра та власні назви, етапи гри.

Дослідивши футбольну термінологію сучасної англійської мови, ми дійшли висновків:

1) Термінологія – це система і сукупність термінів. Мова футболу, будучи однією з основних складових англійської мови спорту, являє собою суспільне явище.

2) Порівняно з іншими видами спорту футбол визначається помірною кількістю термінів. При цьому надається більше свободи для використання розмовного мовлення.

3) Англійська футбольна лексика відзначається переважним вживанням іменників, утворених шляхом суфіксації та синтаксичного словотвору, тоді як префіксація не є поширеною.

4) Розглянувши англійські футбольні терміни, ми зробили спробу виявити ключові способи утворення футбольного лексикону. Відповідно, переважна частина термінологічних одиниць галузі футболу є неоднорідною. Адже значну їх кількість становлять загальноживані лексеми, значення яких трансформувалися та почали передавати фахові поняття футболу.

5) До провідних способів утворення футбольних термінів належать: метафоризація, асоціація, а також метонімія та антономазія як її різновид, жаргонна лексика, запозичення тощо.

б) Вивчення структурно-семантичних особливостей професійної лексики футболу дозволяє класифікувати ЛО даної тематики за трьома основними тематичними групами: «Учасники футбольної гри», «Технічні прийоми» та «Хід матчу».

На базі вище сказаного можна зробити порівняльну характеристику футбольних терміносистем у сучасній французькій, українській та англійській мовах:

1) футбольна терміносистема української мови склала певну кількість лексичних одиниць (211). Але ця кількість більша, ніж у французькій мові на 89 лексичних одиниць. Це зумовлено тим, що в терміносистемі української мови є велика кількість запозичених слів, в той час, як футбольна терміносистема французької мови зберігає у собі чистоту та зовсім невелику кількість запозичень; стосовно англійської мови, то футбольні терміни в ній налічують у кількості 183 ЛО, переважна частина яких і запозичується українською мовою, як і французькою;

1) за парадигматичним параметром в українській та англійській мовах виокремлено 9 синонімічних рядів футбольних термінів, в той час, як у французькій мові – 8 пар. Це ще раз доводить вищесказані слова тим, що в ряд синонімічних пар української мови входять іншомовні слова (переважно англіцизми), які збільшують кількість синонімічних рядів;

2) на відміну від української футбольної терміносистеми, футбольні терміни французької та англійської мов входять до складу фразеологізмів або сталих виразів;

3) за морфологічною класифікацією до іменників української мови входять 94% лексичних одиниць, до дієслів – 6%; В той час, коли до іменників французької мови входить 90% лексичних одиниць, до дієслів – 10%; до іменників англійської мови входять 85% лексичних одиниць, до дієслів – 12%, до прикметників – 3%;

4) за тематичною класифікацією в українській та французькій мовах була виокремлена однакова кількість лексико-семантичних класів: футбольне поле, ворота та їх склад, командний склад гравців, склад суддів, уніформа, гра та власні назви та етапи гри. Тоді як в англійській мові футбольну термінологію класифікують за такими тематичними групами, як: найменування футболістів, рухів, прийомів, футбольного інвентарю, помилок, покарань, спортивного

майданчика, його компонентів, типів та частин власне спортивних змагань на футбольному полі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попович Р. Г., Вакуленко О. Л. Термінологічна варіантність у номінативному аспекті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 1 (108). С. 67–72.
2. Шмельов В. І. Лексика і семантика сучасної української мови. Київ: Наукова думка, 2000. 412 с.
3. Кучеренко Г. І. Теорія та практика лінгвістичних досліджень. Київ: Академія, 2010. 312 с.
4. Баллі І. І. Загальна лінгвістика та питання французької мови.; пер. з франц. А. А. Мельничука. Київ: Наукова думка, 1970. 288 с.
5. Баррет Н. Спорт: Ігри, гравці, глядачі. М.: РОЗМЕН, 1994. 46 с.
6. Скворцова Н. В. Загальне мовознавство: Теоретичні основи. Харків: ХНУ, 2004. 304 с.
7. Богданова В. С. Структурні особливості футбольних термінів (на матеріалі англійської мови). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2015. № 19. том 1. С. 21-23.
8. Богуславський С. С. Футбольна термінологія в німецькій мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. «Германські мови». Одеса, 2010. 20 с.
9. Ткаченко І. А. Теорія мовознавства. Київ: Академія, 2011. 320 с.
10. Х'юз Дж. Футбольна людина: Філософія футболу. Лондон: Faber & Faber, 1987. 176 с.
11. Вся лексика про футбол в англійській мові. URL : <https://linguodan.com/football-soccer-english/>.
12. Герд А. С. Ще раз на значення терміна. *Лінгвістичні аспекти термінології*. 1980. С. 3-9.
13. Д'яков А. С. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Кб\$d: КМ Академія, 2009. 208 с.

14. Дубяк М. Епоніми як терміни на позначення футбольних понять (на матеріалі французької та іспанської мов). *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2016. Вип. 23. С. 81–86.
15. Коробова І. О. Особливості перекладу англійських термінів (на прикладі спортивної термінології). *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 18. С. 210-214.
16. Косович О. Є. Сучасна футбольна термінологія французької та англійської мов: аналіз основних джерел формування. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Том 34 (73). № 1 (частина 1). С. 178-184.
17. Краковецька Г. О. Про лексико-семантичну трансформацію в сфері термінології. *Мовознавство*. Київ: Академія. 1976. №6. С. 53-57.
18. Лейчик В. М. Термінознавство: Предмет, методи, структура. М.: КомКнига, 2006. 256 с.
19. Пасічник С. О. *Запозичення в українській мові: типи та методи адаптації термінів*. Київ: Наукова думка, 2004. 245 с.
20. Шевчук С. М. *Методологія побудови науково-технічної термінології*. Харків: ХНУ, 2011. 276 с.
21. Білоусова Н. В. *Мова науково-технічної сфери: Проблеми теорії та методології*. Київ: Інститут мовознавства НАН України, 2001. 312 с.
22. Молоткіна Ю. Футбольна лексика іншомовного походження у сучасних українських інтернет-виданнях. 2018. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2018-6-42-57>
23. Найвельт Є. М. До питання визначення термінополя. Л.: Знання, 1977. С. 129-136.
24. Осипенко З. М. Різновиди термінів і їх семантичні особливості. *Мовознавство*. 1974. №2. С. 65–69.
25. Панько Т. *Українське термінознавство / І. Кочан, Г. Мацюк*. Львів: Науковий світ, 1994. 216 с.

26. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
27. Струганець Ю. Футбол у вимірі слова. LAP Lambert Academic Publishing, 2018. 205 с.
28. Anjuskin J. The System of Unified Terms and Notions in the Status of the Standards of National Terms. *International Conference on Terminology Science and Terminology Planning (Riga, 17-19 August 1992)*. Vienna: TermNet, 2019. P. 146-200.
29. Columas F. Democracy and the Crisis of Normative Linguistics. *Language Adaptation* (edited by Florian Columas). Cambridge: Cambridge University Press, 2020. P. 177-194.
30. Lewandowski M. The Language of Soccer – a Sociolect or a Register? *Język, Komunikacja, Informacja* / red. P. Nowak, P. Nowakowski. 2008. № 3. P. 21–32.
31. Picht H. Terminology: An Introduction / Picht H., Draskau J. The University of Surrey, Dept. of Linguistics and International Studies, 2015. 265 p.
32. The Linguistics of Football (Language in Performance) / ed. by E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner, W. Stadler. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2008. 418 p.
33. Ullman S. The Principles of Semantics. Glasgow: Oxford univ., 2006. P. 70-108.
34. Yarmolinets L. G., Akhmetov S. M., Luchinskaya E. N., Terpelets Zh. A., Kunina M. N. Mega-discourse on the cognitive and ethno-cultural aspects of the problem of the functional and genre stratification of modern sport. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*. 2017. Vol. 25. № S. P. 125–136.
35. Попович, О. В. Лінгвістична характеристика спортивної термінології: монографія. – Київ: Наукова думка, 2018. 234 с.

Лексикографічні джерела

36. (OD) Oxford Dictionaries. URL: <http://oxforddictionaries.com/>
37. (RDS) Room A. Dictionary of sports and games terminology. London: McFarland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina. 180 p.
38. (FSEV) Football / Soccer. English Vocabulary. URL:

<https://www.vocabulary.cl/english/football-soccer.htm>

39. Corbiel J.-C. Dictionnaire visuel thématique. Paris: France Loisirs, 1986. URL: https://www.academia.edu/29100246/Le_visuel_Dictionnaire_th%C3%A9matique_Fran%C3%A7ais_anglais_Jean_Claude_Corbeil_and_Ariane_Archambault_Montr%C3%A9al_Qu%C3%A9bec_Am%C3%A9ri

Список джерел фактичного матеріалу

1. (ВТСУМ) Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
2. (ФСТ) Футбол. Спортивні терміни на п'яти мовах / Жуков Ю. І. Харків: Ранок, 2018. 111 с.
3. (СФТ) Соломонко В. В. Словник футбольної термінології. Львів, 2009. 37 с.
4. (СФС) Секретаренко Є. Olé, Olé, Olé! Футбольний словник англійською мовою. URL: <https://ge.ua/uk/blog/futbolcambridnyj-slovar-na-anglijskom-yazyke/>
5. (СЗАМ) Словник загальної англійської мови. Футбол: URL: <https://english4real.com/vocabulary-general-english-football.html>
6. (EFS) Euro 2016: the football snobs' dictionary. URL: <http://www.gq-magazine.co.uk/article/euro-2016-football-jargon-dictionary>
7. (FG) Football Glossary. URL: <http://www.football-bible.com/soccer-glossary/letterc.htm>
8. (SBF) Sked J. A to Z: the best football words and phrases from around the world. URL: <https://inews.co.uk/essentials/sport/football/football-indepth/a-to-z-of-the-best-football-phrases-from-around-the-world/>
9. (SV) Soccer Vocabulary. URL: http://www.privatecoaches.com/develop_a_vocabulary.htm
10. (WFT) Weeks Ch. Football Terminology. URL: http://www.fftoolbox.scout.com/football/football_terminology.cfm
11. LE Grand Robert. Version électronique, 2005. URL: <https://www.lerobert.com/dictionnaires/francais/langue/dictionnaire-le-grand-robert-de-la-langue-francaise-edition-abonnes-3133099010289.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

А

Ailier n.m. - крайній нападник

Ailier défensif n.m. - обороняючий нападник

Ailier éloigné n.m. - крайній нападник

Angle n.m. – кут

Arbitre n.m. - арбітр, суддя

Arbitre en chef n.m. - головний суддя

Arc de cercle n.m. - коло штрафної площадки

Arrière (central) n.m. – захисник

Attaquer v. - нападати, атакувати

Arracher le nul v. - добитися нічиєї

Attaque n.f. – атака

L'attaque et la défense - атака та захист

Avant n.m. - форвард, нападаючий

Avant centre n.m. - центр нападу

В

Balle n.m. -м'яч

Ballon n.m. - м'яч

Barre n.m. – штанга

Bloqueur n.m. – блокувальник

Bracelet n.m. (équipement de protection)-кожне зап'ястя

Brassard n.m. (équipement de protection) – нарукавник , нарукавна пов'язка

But n.m. - ворота, гол

Buteur n.m. - гравець, забиваючий м'яч

Cage n.f. – ворота

Carton jaune n.f. - жовта картка

Carton rouge n.f. - червона картка

Casque n.m. (uniform) – каска

Centre n.m. - центр поля

Cercle central n.m. - центральне коло

Chance de but n.f. - момент, коли забивається коло

Chandail n.f. (uniform) – светр

Changement n.m. – заміна

Championnat d'Europe n.m. - Чемпіонат Європи

Chaussette n.f. (uniform) – носок

Chaussure à crampons (équipement de protection) n.f. – шипи

Coudière n.f. (équipement de protection) – наколінник

Coup de l'UEFA n.m. - Кубок УЄФА

Coup de pied de but n.m. - удар від воріт

Coup de pied de réparation n.m. - пенальті

D

Défense n.f. – захист

Défenseur n.m. – захисник

Démarcage n.m. - вихід на передачу

Démarquer (se) v. - виходити на передачу

Demi (gauche, droit) n.m. – півзахисник

Demi de coin droit (gauche) n.m. - півзахисник правого (лівого) кута

Dépasser l'adversaire v. - обвести противника

Détourner v. - міняти направлення м'яча

Drapeau de centre n.m. - центральний фланг

Drapeau de coin n.m. - кутовий фланг

E

Echange de joueurs n.m. - заміна гравців

Entrant n.m. - запасний гравець

Epaulière n.f. (équipement de protection) – наплічник

Equipe n.f. – команда

Extérieur (gauche, droit) n.m. - крайній напідник

F

Faute n.f. - фол, порушення

Faute de service n.f. - неправильна подача

Fiasco n.m. – фіаско

Ficelle n.f. - сітка воріт

Fifa n. – Фіфа

Final n.m. - фінал

Football n.m. – футбол

Footballeur n. – футболіст

Formation n.f. - схема положення гравців

G

Garde (gauche, droit) n.f. - оборона, захист

Gardien de but n. - воротар, голкіпер

Goal n.m. – гол

Genouillère n.f. (équipement de protection) – наколінник

Goutte-coup n. - удар в польоті

Н

Hors-jeu n.m. - офсайд, «поза грою»

Inter (droit, gauche) n.m. - півсередній нападаючий (правий, лівий)

Intérieur n.m. - півсередній нападаючий

Intercepter une balle v. - забрати, відібрати м'яч

Jeu n.m. – гра

Juge de champ arrière n. - суддя крайнього поля

Juge de touche n. - суддя на лінії

Jugulaire n.f. (équipement de protection) - добірний ремінь

L

Libéro n.m. - вільний захисник

Ligne de but n.f. - лінія воріт

Ligne de mêlée n.f. - лінія схватки

Ligne de touche n.f. - бокова лінія

Ligne médiane n.f. - середня лінія

Ligue n.m. – Ліга

Lock-out n.m. - виграш із «сухим» результатом

М

Marqueur, euse n. - гравець, який забив гол

Meneur n.m. – півзахисник

Mi-temps n.f. – тайм

Mûre n.f. - стінка (з гравців)

Marquer v. - забити (гол)

Masque n.m. (uniform) – маска

N

Numéro de joueur n.m. (uniform) - номер гравця

P

Pantalon n.m. (uniform) – штани

Passe n.m. – пас

Penalty n.m. – пенальті

Pièce de terre n.m. - футбольне поле

Plaqueur, euse (gauche, droit) n.

Plastron n.m. (uniform) – нагрудник

Premier de ligne n. - периний суддя на лінії (америк.футбол)

Protège-côtés n.m. - захист грудної клітки

Protège-main n.m. - захист на руку

Protège-tibia n.m. - захист ноги

R

Relégation n.f. - переведення в нижчу лігу

Renvoyer la balle v. - відбирати м'яч

Remplacer v. - замінити (гравця)

S

Score n.m. – результат

Second juge de ligne n. - другий суддя на лінії (америк. футбол)

Secondeur extérieur (gauche, droit) n.t. - другий крайній нападник

Servir v. - подавати м'яч

Sortir en touche v. - викидати м'яч із-за бокової лінії

Soutenir une équipe v. - вболівати за команду

Stade n.m. – стадіон

Surface de but n.f. - площадка воріт

Surface de coin n.f. - кутова площадка

Surface de pénalisation n.f. - площадка для пенальті

Surface de réparation n.f. - штрафна площа́дка

T

Tacle n.m. – блокіровка

Temps réglementaire n.f. - основний час матчу

Tête n.f. - удар головою

Tirs au but n.m.pl. - удар по воротам

Transfert n.m. – трансфер

Trajet de la balle n.m. - направлення м'яча

Triplet n.m. - хет-трик

Touche n.f. - викид м'яча

Z

Zone d'attaque n.f. - зона атаки

ДОДАТОК 2

А

Автогол - м'яч, забитий футболістом у свої ворога.

Антифутбол - навмисно різка, нечесна гра.

Арбітр - футбольний суддя

Аритмія - зміна темпу гри. Аритмія може бути наслідком фізичної втоми гравців або запланованою частиною ігрової концепції.

Атака - просування до воріт супротивника.

Аут - вихід м'яча за бокову лінію

Аутсайдер - фланговий, крайній нападник, що грає на правому або лівому фланзі

Б

Батуд - вертикальна мотузкова сітка для відпрацювання точності ударів, розміром 9-10×4-5 м.

Бек - те ж, що й захисник

Блокіровка - один із основних футбольних прийомів, який закладається в тому, щоб закрити гравцю доступ до м'яча.

Бокова лінія - частина розмітки футбольного поля. Вона обмежує довгу його сторону та буває протяжністю від 90 до 120 метрів.

Бомбардир - гравець, який забиває багато голів

Брудна гра - будь-які, без виключення, грубі нечесні дії футболістів на полі (онмуляція ушкодження, перешкоджання виконанню вільних ударів, навмисна затримка часу)

Бутси - черевики для гри в футбол з шипами або поперечними планками на підошві без каблуків, з твердими носками та задниками.

В

Вболівальник - любитель футболу, прихильник якої-небудь команди.

Вболівати за команду - бути прихильником улюбленої команди, вболівати за неї, слідкувати за кожною грою.

Взяття воріт - кінцева мета гри, зазначається в тому, щоб м'яч повністю пересік лінію воріт.

Відбір м'яча - одна з найголовніших задач гравців захисних ліній; вміння зривати атаку супротивника.

Відібрати м'яч - тактика гри, яка заключається в тому, щоб забрати м'яч в супротивника.

Відпочинок футболіста - перерва в тренуваннях та іграх для відновлення сил.

Вільний удар - непрямий штрафний удар. Гол після виконання даного штрафного удару зараховується тільки у тому випадку, якщо хоча б один з гравців будь-якої команди доторнувся до м'яча під час його шляху до воріт.

Вінгер - крайній атакуючий півзахисник

Віце-чемпіон - команда, що зайняла у розіграші першості друге місце, футболісти якої нагороджуються срібними медалями.

Видалення - виключення учасників з матчу за дві жовті картки в одному матчі

Викидати м'яч із-зі бокової лінії - вміння правильно викинути м'яч гравцю своєї команди.

Виходити на передачу - тактика гри під час якої гравець команди намагається звільнитися від суперника, з метою передачі пасу гравцю своєї команди.

Володіння м'ячем - проміжок часу від моменту, коли гравець отримав мяч

Воротар - гравець, що захищає ворота куди гравці намагаються забити м'яч. Розмір - 7,32 метра (24 фути) на 2,44 метра (8 футів)

Г

Гандікап - змагання, в якому одна з команд заздалегідь отримує деяку перевагу (фору). У футболі це виражається у рахунку, числі забитих м'ячів у ворота більш сильної команди, для вирівнювання сил суперників.

Гекса-трик - шість м'ячів, забитих гравцем в одному матчі.

Гетри - частина одягу футболіста, закриваюча ногу від коліна до щиколотки.

Гол- взяття воріт супротивника, для якого необхідно, щоби м'яч повністю пересік лінію воріт.

Гол з роздягальні - гол на першій хвилині другого тайму.

Гол у роздягальню - гол на останній хвилині першого тайму.

Гольовий момент - ситуація, при якій гравець або гравці знаходяться в позиції, який дає їм шанс забити гол.

Голкіпер – воротар

Головний суддя - людина, яка очолює колегію арбітрів якого-небудь великого змагання.

Гра головою - найбільше важкий із технічних прийомів .Удар м'яча головою під час стрибка

Гра рукою - заборонений прийом в грі, за що води наказуються прабати ударом.

Д

Дев'ятка - сленгова назва верхньої зони воріт, розташованої справа та зліва від рук воротаря у безпосередній близькості від поперечини.

Дивізіон - сукупність команд, окладена за спортивним принципом. Іноді при його формуванні враховують також і географічне положення учасників

Диктор - людина, читаю ча перед мікрофоном радіо та телебачення повідомлення по заздалегідь підготовленому текстові.

Дискваліфікація - позбавлення футболіста або команди права брати участь у іграх за порушення правил, регламенту змагань або недостойну поведінку.

Додатковий час-час, що додається до матчу окрім основного та компенсованого.

Добитися нічиєї - тактика гри, під час якої гравці намагаються зрівняти рахунок.

Дриблінг - рухи гравця, що веде м'яч, з обводкою гравців команди суперника

Дубль - витраш якою-небудь, командою першості та кубка країни у одному сезоні; два голи, забитих гравцем упродовж матчу

Дубль-ве - тактична схема розташування гравців на полі: 1+3+275

Е

Екс-чемпіон - колишній переможець якої-небудь першості, чемпіон минулих років.

Ж

Жеребкування – визначення порядку віступу футбольних команд у чемпіонаті або турнірі

Жонгливання – вміння спритно управляти м'ячем

З

Забігання - технічний прийом, при якому гравець без м'яча пробігає повз гравця із мячем та може отримати від нього короткий пас.

Забити гол - тактика гри, вміння забити гол у ворота супротивника.

Заміна - вихід на поле під час матчу нового футболіста замість травмованого чи гравця, який показав слабу гру.

Замінити гравця - рішення тренера замінити травмованого футболіста на нового.

Зауваження - догана, указання футболісту на допущений ним проступок.

Запасний гравець - футболіст резервного складу, якого вводять в гру замість спортсмена, який отримав травму.

Захист - група гравців, які в колективі виконують захисну функцію; захисні дії.

Захисник - гравець лінії оборони.

Захист зони - тактичний спосіб гри в обороні, при якому кожен із спортсменів захисної лінії контролює деяку частину поля і вступає в боротьбу за нього.

«Зіграти в стінку» - термін, зв'язаний зі штрафним ударом та пенальті

Золотий гол - гол забитий в додатковий час після якого гра закінчується перемогою команд що його забила

Зупинка м'яча – один із самих частих технічних прийомів. В кожному мтчі футболіст повинен зупиняти м'яч

І

Інсайд – дещо витіснений назад гравець лінії атаки

К

Капітан - лідер команди, носить пов'язку, яка відрізняє його від інших гравців.

Карє - чотири голи, забитих гравцем упродовж матчу (покер - більш вживаний термін).

Катеначчо - тактична схема з акцентом на обороні та тактичних фолах.

Кіпер - воротар.

Клуб - спортивна організація

Коло - раунд, фаза групового турніру або чемпіонату, упродовж якого команда зустрічається зі всіма своїми супротивниками один раз.

Команда - колектив гравців, які грають в футбол.

Комбінація - з'єднання дій та маневрів двох або декількох гравців.

Колегія суддів - організація, об'єднаних арбітрів, яка ними керує.

Комбінаційний захист - схема оборони, яка вбрала в себе елементи зонного методу та персональної опіки гравців суперника.

Компенсований час матчу - час, який додає суддя до основного, з метою компенсації різних затримок, викликаних травмами гравців, замінами.

ДОДАТОК 3

Таблиця 1

Показники частотності вживання різних способів словотвору англійської футбольної лексики

Спосіб словотвору	%
1. Суфіксальний	55 (35 %)
2. Синтаксичний словотвір (складні слова)	33 (21 %)
3. Безафіксний	42 (27 %)
4. Префіксально-суфіксальний	5 (3,2 %)
5. Скорочення	8 (5,1 %)
6. Префіксальний	1 (0,6 %)

Таблиця 2

Способи утворення іменників в англійській мові

№	Спосіб словотвору	Приклади	Кількість
1.	Композити	crossbar «поперечина воріт»	21% (33)
2.	Кореневий	coach «тренер»	27% (42)
3.	Префікси	rebound «відскік м'яча»	0,6 % (1)
4.	Префікси + Суфікси	outsider «аутсайдер»	3,2 % (5)
5.	Суфікси	Scorer «автор голу»	35 % (55)

ДОДАТОК 4

1. Воротар — Goalkeeper або Goalie.
2. Захисник — Defender:
Центральний захисник — Center-back.
Правий захисник — Right-back.
Лівий захисник — Left-back.
3. Півзахисник — Midfielder:
Центральний опорний півзахисник — Central defensive midfielder.
Опорний півзахисник — Defensive midfielder.
Центральний атакуючий півзахисник — Central attacking midfielders.
Правий півзахисник — Right midfielder.
Лівий півзахисник — Left midfielder
4. Нападник — Forward або Striker:
Центральний нападник або центрфорвард — Centre forward.
Правий нападник — Right Forward.
Лівий нападник — Left Forward.
Крайній нападник — Winger.
5. Елементи футбольного поля:
Площа воріт — Goal area
Одинадцятиметрова позначка — Penalty mark
Дуга штрафної площі — Penalty arc
Штрафна площа — Penalty area
Центральна позначка — Centre mark
Центральне коло — Centre circle
Середня лінія — Halfway line або Midfield line
Кутовий флагшток — Corner flag
Бокова лінія — Touchline
Кутова площа — Corner area

6. Елементи гри та дії з м'ячем:

Термін	Переклад
Contested ball	Спірний м'яч
Corner kick	Кутовий удар
Direct free kick	Штрафний удар
Dribble	Дриблінг або ведення м'яча ногами
Drop ball	Стартовий удар
Foul	Фол (порушення)
Goal	Гол або ворота в залежності від контексту
Intercept	Перехоплювати м'яч
Pass	Пасувати
Penalty	Пенальті
Save	Сейв або відбитий м'яч
Shoot	Пробивати
Strike the ball	Вдарити по м'ячу
Tackle	Відбивати м'яч
Throw-in	Вкидання м'яча для продовження гри

Термін	Переклад	
‘Cooling’ break	“Охолоджувальна” перерва	71
Extra time	Період гри після основного часу матчу	
Game restart	Поновлення гри	
Half-time	Перерва	
Injury time	Додатковий час через травми/затримки	
Suspend	Зупинка матчу через туман, зливи, грози	

7. Специфічні моменти/періоди матчу:

8. Поняття, які стосуються гравців:

Термін	Переклад
Assessment of injured player	Оцінка стану травмованого гравця
Foul	Порушення
Offside	Положення гравця “поза грою”
Players	Гравці
Referee	Суддя
Substitution	Заміна
Team list	Список гравців команди

RÉSUMÉ

La présente recherche est consacrée à l'analyse lexico-sémantique de la terminologie du football dans les langues française, ukrainienne, anglaise. Le but principal du travail est de composer l'inventaire de termes du football dans les langues indiquées et de donner leurs caractéristiques lexicos-sémantiques.

A partir du but cité on a formulé les objectifs suivants:

- 1) décrire la structure de la terminologie du football dans les langues analysées;
- 2) déterminer l'étymologie des termes étudiés;
- 3) relever les termes empruntés;
- 4) distinguer les unités synonymiques dans la terminologie du football;
- 5) identifier les phraséologismes contenant les termes de football;
- 6) classifier le vocabulaire du football.

Nous avons porté notre attention au corpus de termes qui s'élève à 122 unités dans la langue française, 211 unités dans l'ukrainien et 183 unités en anglais.

Les listes de termes de football présentées sur différents sites sportifs (<http://www.olimparena.org>/<http://sport-arena.com.ua/>), ainsi que les articles tirés des journaux (Direct Marseille, Direct Soir, 20 minutes) ont servi de source de notre recherche. On s'est servi également de l'annuaire Eurofoot 92/93 et du Dictionnaire visuel thématique pour l'étude de la terminologie du football dans le français.

Une analyse comparative de la terminologie en question a permis de faire les conclusions suivantes:

1) les termes de football dans l'ukrainien sont plus nombreux que ceux du français. Ce qui s'explique par la quantité assez considérable de termes empruntés dans l'ukrainien (37 unités). Il s'en suit que les séries synonymiques en ukrainien sont aussi plus nombreuses. Par exemple, en ukrainien on dit Ворота - Голкипер et en français il n'existe qu'un seul terme Gardien de but;

2) l'étude des phraséologismes français nous a permis de relever 4 termes de football qui en font partie; par exemple, Prendre la balle entre bond et volée -

скористатися випадком. Arbitre du sort - вершитель доли, Arbitre des élégances - законодавець мод, But à but - бути на рівних умовах, Forcer gn en ses dernières défenses - загнати кут, прижати до стінки.

Par contre, nous n'avons pas dégagé de phraséologismes contenant des termes de football dans l'ukrainien;

3) l'analyse de l'étymologie des termes en question dans le français nous a permis de distinguer les lexèmes d'origine latine (93,5%) et italienne (6,5%);

4) l'étude comparative des termes empruntés permet de constater que ce sont les anglicismes qui prédominent dans les deux langues, mais qui sont moins fréquents dans le français (33 lexèmes dans l'ukrainien et 4 dans le français). Les termes empruntés à l'italien sont présentés par deux lexèmes dans les trois langues (Катеначчо - від іт. Catenaccio - «катеначчо», Латераль - від іт. Laterale - боковой,) l'ukrainien ont emprunté 1 terme à l'allemand (Штанга - від нім. Stange – штанга) tandis qu'en français il existe le terme d'origine latine - une barre;

5) la classification thématique de la terminologie du football dans les trois langues permet de définir 8 groupes lexico-sémiotiques: terrain de football; but; équipe; juges; uniforme; jeu; étapes du jeu; compétition;

6) d'après la classification morphologique, la terminologie du football dans les trois langues est répartie entre le nom et le verbe; la quantité de verbes est la même dans les langues analysées (12 unités); dans l'ukrainien 199 termes sont présentés par les noms, tandis que dans le français il en existe 110. Alors qu'en anglais, la répartition des termes du football par parties du discours est la suivante: noms – 156 termes, verbes – 22 termes, adjectifs – 5 termes.